

Vergaderjaar 2013–2014

33 750 XIII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken (XIII) voor het jaar 2014

Nr. 121

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 25 april 2014

De vaste commissie voor Economische Zaken heeft op 18 februari 2014 overleg gevoerd met Minister Kamp van Economische Zaken over energie.

(De volledige agenda is opgenomen aan het einde van het verslag).

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Economische Zaken,
Hamer

De griffier van de vaste commissie voor Economische Zaken,
Franke

Voorzitter: Verheijen
Griffier: Peen

Aanwezig zijn zeven leden der Kamer, te weten: Paulus Jansen, Leegte, Agnes Mulder, Van Tongeren, Van Veldhoven, Verheijen en Jan Vos,

en Minister Kamp van Economische Zaken, die vergezeld is van enkele ambtenaren van zijn ministerie.

Aanvang 18.05 uur

De **voorzitter**: Ik open de vergadering en heet iedereen van harte welkom. Ik stel voor dat we een spreektijd aanhouden van zes minuten met maximaal één interruptie per fractie.

De heer **Paulus Jansen** (SP): Voorzitter. Gezien de overladen agenda zal ik het vandaag niet hebben over Wind op Land en de brief van Drenthe. Daarover hebben wij in april nog een debat van vier uur. Dat lijkt mij voor dat belangrijke onderwerp voldoende.

In vervolg op het debat over de gaswinning in Groningen verzoek ik de Minister de Kamer de komende tijd frequent te informeren over de voortgang van de acties. Die zijn ook door hemzelf als urgent bestempeld. Een van die urgente zaken is het herstel van de ernstige schadegevallen. Dat probleem speelt ook in Zuid-Limburg, ook al gaat het om veel minder woningen. De SP-fractie vindt het onacceptabel dat in situaties waarin vaststaat dat de schade door kolenwinning is veroorzaakt, het Waarborgfonds bij een bouwschade niet uitkeert wegens verjaring. Wij overwegen op dit punt een motie. Zou de verjaringstermijn niet sowieso geschrapt of op zijn minst verlengd moeten worden? De geldpot voor het beheer van radioactief afval is immers ook gebaseerd op eeuwigdurende zorgplicht. Tijdens het wetgevingsoverleg in november heb ik aangedrongen op het verruimen van de statutaire activiteiten van Energie Beheer Nederland (EBN) tot geothermieprojecten. Dat past bij de huidige kerntaken van EBN en kan de uitrol van geothermie versnellen. Op dit moment wachten enkele grote projecten, waaronder het geothermieproject van de TU Delft, op een besluit over participatie door EBN. Kan de Minister voortgang melden? Als de Minister meer tijd nodig heeft om de strategie van EBN te heroverwegen, waarom sluit hij dan geen green deal af voor de twee projecten die al in de pijplijn zitten? Dan kan daar in ieder geval ervaring mee worden opgedaan.

De SP-fractie denkt dat het dringend nodig is dat de Autoriteit Consument & Markt (ACM) een onderzoek instelt naar de prijs die netbeheerders voor bemetering van gas en elektra in rekening brengen. Die prijs is op grond van de huidige techniek veel te hoog, omdat er in 2006 is afgesproken dat er een spaarfonds gevormd wordt voor de uitrol van slimme meters. Die pot moet inmiddels overlopen. De meters van stadsverwarming zijn gekoppeld aan die voor gas. Ook die gebruikers betalen naar onze mening dus meer dan nodig is. Tot slot zijn de tarieven voor dubbele meters bij de mensen met zonnepanelen op het dak een bron van irritatie. Wat gaat de Minister daaraan doen?

Het vastrecht op elektriciteit en gas is in zes jaar tijd met 78% gestegen tegen 7% voor de levering van gas en 4% voor de levering van elektriciteit. Sommige afnemers betalen inmiddels € 160 per jaar voor dienstverlening als een callcenter en facturering. Je gelooft je oren niet. De SP-fractie wil dat de Autoriteit Consument & Markt de bevoegdheid krijgt om het vastrecht tarief separaat te toetsen. Het tarief moet geen melkkoe zijn, maar georiënteerd worden op de kosten. Is de Minister daartoe bereid? Tevens willen wij dat het standaardcontract energielevering zoals dat is gemaakt naar aanleiding van het amendement-Jansen, gekoppeld

wordt aan een minimale invulling van het vastrecht, dus aan een laag vastrecht.

De Warmtewet was een initiatiefwet van de leden Ten Hoopen en Samsom en bedoeld om de rechtsbescherming van gebonden klanten te verbeteren. Er is een landelijk «niet meer dan anders»-plafond ingevoerd, maar de redelijke rendementstoets is tijdens de behandeling geschrapt en vervangen door een monitoring achteraf. Dat lijkt in de praktijk een aanmoediging voor de stadsverwarmingsbedrijven om hun tarieven richting het landelijk plafond te verhogen. Onderschrijft de Minister dat dit onwenselijk is? Is hij bereid om de check op de ontwikkeling van het rendement van de waterbedrijven te versnellen? Is de Minister ook bereid om de Autoriteit Consument & Markt de deeltarieven voor afleversets en dergelijke separaat te laten toetsen omdat sprake is van gedwongen winkelnering? In sommige gemeenten, zoals Tilburg, zijn door projectontwikkelaars bepalingen opgenomen in koopcontracten, waardoor eigenaren/bewoners aanvullend op de normale kosten nog een extra bijdrage moeten betalen. Die bijdragen staan los van de Warmtewet, maar zijn wel fruikend voor het draagvlak voor stadsverwarming. Onderschrijft de Minister dat het variabel maken van de aansluitbijdrage of een deel daarvan onacceptabel is en dat deze bijdrage gewoon in de koopsom thuishoort? Kan de Minister bevestigen dat gebruikers die geen warmte willen afnemen, bijvoorbeeld omdat ze zonthermische panelen of pv-panelen op het dak hebben liggen, het recht hebben om afgesloten te worden van stadsverwarming?

De SP-fractie denkt dat veel tempo gemaakt moet worden met het vertalen van de nobele doelstellingen uit het energieakkoord in harde concrete maatregelen. Anders gaan wij die doelstellingen in de verste verte niet halen. Een voorbeeld is energie-efficiency in de industrie. Uit de evaluatie van het convenant voor de Meerjarenaafpraak Energie-Efficiency (MEE) blijkt dat de gerealiseerde efficiency over de periode 2010 tot 2012 93% was van de voorgenomen efficiency en uitkwam op 1,6% per jaar. Dat is in totaal 23 petajoule. Voor 2013 tot 2016 is het doel 21 petajoule. Dat is ruim 25% lager dan het gerealiseerde resultaat van de afgelopen drie jaar. Feitelijk is het nog minder, omdat de realisatie altijd lager ligt dan de doelstelling. De SP-fractie vraagt de Minister om druk te zetten op het beleggen van de doelstellingen en om maatregelen te nemen waarbij het geplande effect minstens 10% boven de doelstelling ligt. Zo worden uitval en vertraging van maatregelen ingecalculeerd. Ook op dat punt overweeg ik een motie.

De heer **Leegte** (VVD): Voorzitter. Een verzamel algemeen overleg is een typisch moment om de voortgang op een aantal dossiers met elkaar te bespreken. Het zal vandaag dus niet gaan over de vraag waarom wij dingen doen en of wij de goede dingen doen, maar om de vraag of wij de dingen die wij doen goed doen. Ik had anders graag willen vertellen over de ambities van de VVD; hoe wij naar een nieuwe economie kunnen geraken, hoe wij moeten focussen op CO₂-besparing en hoe wij willen sturen op innovaties die uiteindelijk beter zijn dan olie. Ik had iets kunnen vertellen over onze ambitie om olie overbodig te maken door betere alternatieven te ontwikkelen. Tevens had ik een inleiding kunnen houden waarbij ik niet zou bekijken hoe wij dingen anders kunnen doen, maar hoe wij daadwerkelijk andere dingen kunnen doen. De wereld die voor ons ligt, zit vol uitdagingen. Er komen meer mensen op aarde, die gaan samenklitten in steeds grotere steden. Dat is een ontwikkeling met een enorme kans voor natuur, energie en grondstoffen. 30% van het transport over de weg heeft te maken met het vervoer van voedsel. Stel je eens voor wat er gebeurt als wij voedsel in de steden zouden verbouwen, bijvoorbeeld in de kelder van een supermarkt. Realiseer je hoeveel energie je dan bespaart en hoeveel ruimte er vrijkomt voor de natuur. Maar goed, daar gaan wij het vandaag dus niet over hebben.

Vandaag gaat het over de pragmatische voortgang der dingen en daarmee over de beleidsstabiliteit die bedrijven zo hard nodig hebben. De afgelopen week las ik artikelen over een onderzoek van Greenpeace en Natuur & Milieu naar het gebruik van biomassa. Met de uitkomst van dat onderzoek bestempelden zij sommige energiebedrijven als goed en andere als fout. Greenpeace en Natuur & Milieu waren echter partners in het energieakkoord, waarin zij zelf hebben afgesproken dat biomassa en bijstook een van de werkpaarden is om de duurzame doelstellingen te behalen. Het is niet goed als akkoordpartners nu al gaan trekken aan onderdelen van het energieakkoord. Wil de Minister de heer Nijpels in diens rol als procesbewaker vragen om een pittig gesprek te hebben met de ngo's over hun verantwoordelijkheid bij de voortgang van het akkoord en om over dat gesprek te rapporteren? De heer Nijpels komt binnenkort naar de Kamer en dan kan hij op basis van dat rapport met ons van gedachten wisselen.

Biomassa is ook belangrijk voor de transitie naar een biobased economy. Op de een of andere manier zullen wij koolwaterstofatomen ergens vandaan moeten halen om de iPads, de elektrische auto's en dergelijke te kunnen maken. Europa heeft 11% werkloosheid en de enige manier om waarde toe te voegen en tegelijkertijd duurzame werkgelegenheid te creëren, is via de maakindustrie. Een diensteneconomie is natuurlijk prachtig, maar is de slagroom op de taart die maakindustrie heet. De maakindustrie is, zoals Remco Campert het zei: als ze voor vrijen iets anders zouden verzinnen, geloof ik toch dat ik het erbij zou blijven doen. Natuurlijk moeten wij blijven openstaan voor innovatie en verandering. Natuurlijk moeten wij een betaalbaar alternatief vinden voor olie.

Natuurlijk moeten wij dat doen als het water ons nog niet aan de lippen staat. Het is daarom goed dat de Minister inzet op innovatie en samenwerking met buurlanden. Onze steun voor die inzet is dan ook warm. De Minister noemt in zijn brief een paar trends waardoor de chemische industrie het moeilijk heeft, maar noemt niet de hoge oplopende kosten voor energie in Europa. Kan de Minister daar iets over zeggen? Kan de Minister ook iets zeggen over de manier waarop hij ervoor waakt dat binnen Europa een gelijk speelveld tussen de verschillende landen blijft bestaan?

Tijdens het WGO over energie in november jl. hebben wij gesproken over geothermie. Een van de onderwerpen was het Delft Aardwarmte Project (DAP). Inmiddels is het DAP een volwaardig project en is Hydreco bereid om als operator op te treden. Het project biedt grote mogelijkheden voor onderzoek en innovatietechnieken, zoals het zogenaamde doublet waarmee een prachtige link gemaakt wordt naar innovatie voor zowel geothermie als de gas- en olie-industrie. De meeste contractuele hobbels zijn genomen, maar de vraag of dit project binnen de experimenteer-ruimte voor EBN ligt, is nog niet beantwoord. Graag ontvang ik een reactie van de Minister op dit punt.

Vorig jaar is de motie over de zogenaamde killer-app aangenomen. Deze app kan als platform een grote bijdrage leveren aan innovatie binnen de energietransitie. Wat is de voortgang van de killer-app? Kan de Minister iets vertellen over de voortgang van de uitrol van de slimme meters?

Het fantastische van zonnepanelen is dat ze steeds efficiënter worden en daarmee in potentie een steeds grotere rol voor het stroomaanbod gaan spelen. Het is logisch om alvast te kijken naar de impact, de kansen en de bedreigingen als er straks echt veel zonnepanelen komen te liggen. Een van de kansen is dat een particuliere producent zonnestroom kan verkopen tegen de marktprijs van dat moment. Is die prijs hoog dan krijgt hij meer dan wanneer die prijs laag is. Het voordeel is dat dit innovatie zal stimuleren. Een particuliere producent die inschat dat hij vaak tegen een lage prijs zal verkopen, zal immers op zoek gaan naar buffercapaciteit in zijn huis. Een particuliere producent die veel productie wil maken, kan weer andere keuzes maken en kijken naar de momenten waarop hij

stroom of energie wil leveren. Kan de Minister voor de begrotingsbehandeling van 2015 met een brief komen over een langetermijnoplossing voor het door particulieren leveren van stroom tegen de werkelijke marktprijs? Kan hij daarin ook meenemen welke rol hij ziet voor de killer-app?

Bij de bouw van windmolens moeten wij ook bedenken hoe ze straks weer zonder extra kosten voor de samenleving opgeruimd gaan worden. In hoeverre kan het opruimen van windmolens deel uitmaken van de uitvoering van de motie-Lucas (29 826, nr. 54)? Duitsland wil ongeveer 25 windmolens van ieder 200 meter hoog plaatsen bovenop de heuvelrug van het Reichswald, die zelf ongeveer 30 meter hoog is. Deze plannen hebben een ongelofelijke impact op de kern van het Nederlandse Ven-Zelderheide, maar ook daarbuiten. Aan onze kant van de grens zijn wij bezig hoogwaardige natuur te ontwikkelen en net over de grens komt, in de woorden van een bewoner, een bos witte metalen palen van 200 meter hoog. Welke mogelijkheden ziet de Minister voor de Nederlandse inwoners om hiertegen protest aan te tekenen? Wil de Minister dit protest steunen?

Wat betreft de vragen van collega Jansen over de warmte sluit ik mij aan bij de feitelijke vragen over de irritatie van consumenten.

De heer **Paulus Jansen** (SP): Ik interpreteer de suggestie van de heer Leegte om de sloop van windmolens al bij de bouw te regelen als statiegeld. Die gedachte is ook wel eens in een andere situatie toegepast. Is de heer Leegte het met mij eens dat je dit generiek moet doen, dus voor alle constructies, en dat de initiatiefnemer een soort bankgarantie af dient te geven? Lijkt hem dat voor andere situaties en bedrijven een haalbare kaart?

De heer **Leegte** (VVD): In principe is de windmoleneigenaar verantwoordelijk voor het opruimen van de windmolen, zoals iemand die een milieuvergunning aanvraagt verantwoordelijk is voor het opruimen van het terrein waarop een fabriek heeft gestaan. In de praktijk komt het voor, zoals bij Thermphos, dat een bedrijf failliet is en dat niemand de kosten voor het opruimen kan dragen, waardoor de samenleving dat moet doen. Bij Thermphos was dat een onhandige uitkomst omdat het ging om nucleair afval. Ik wil voorkomen dat bij windmolens hetzelfde gebeurt, dat net een week voordat de boel opgeruimd moet worden de eigenaar van de windmolen failliet gaat en de samenleving de kosten moet dragen. Daarom sluit ik aan bij de motie-Lucas waarin de Minister wordt verzocht om te bekijken welke mogelijkheden er zijn zonder daarmee meteen voor te schrijven dat het via een statiegeldmodel of een ander model moet gaan. Daarover heb ik geen mening, ik ben ook geen executive. Het gaat om de doelstelling in het systeem.

De heer **Paulus Jansen** (SP): Is het de bedoeling van de heer Leegte dat alle bedrijven die potentieel een lijk in de kast achterlaten op voorhand een vorm van bankgarantie of verzekering bieden, zodat een eventueel faillissement in de toekomst gedekt is door een garantie of zekerstelling?

De heer **Leegte** (VVD): Nee, het gaat mij om de uitvoering van de motie-Lucas waar ook de SP voor heeft gestemd. Toen ging het alleen over Thermphos. Mijn vraag is of ook windmolens daaronder kunnen vallen.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): De heer Leegte zei dat de heer Nijpels de ngo's eens streng moet aanspreken op de energieprestatieladder die zij in de krant hebben gezet. Daarin zetten zij energiebedrijven in een volgorde van schoon naar vuil. Is het de uitleg van de VVD dat er

een spreekverbod is voor organisaties over alle onderwerpen die gedekt worden door het energieakkoord?

De heer **Leegte** (VVD): Zoals GroenLinks zich kan voorstellen, is de VVD nooit zo voor spreekverboden. De ngo's zaten apart aan tafel, anders dan de industrie die altijd via een koepel aan bod moet komen. Als een energiebedrijf iets zegt, is het land te klein en stellen wij Kamervragen. Als ngo's, die onderhandelingspartner waren en zelf aan tafel zaten, roet in het eten gooien door stemmingmakerij over biomassa, is dat niet verstandig voor de voortgang van het energieakkoord. Dat is een belangrijk akkoord. Wij moeten ervoor zorgen dat er stabiliteit en zekerheid over de voorgang is. Dan geeft het geen pas om kort nadat het akkoord is afgesloten, biomassa te veroordelen. De partijen zaten zelf aan tafel en hebben gezegd dat biomassa een van de werkpaarden is. Laten wij ervoor zorgen dat die werkpaarden ook gaan werken.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Begrijp ik dus goed dat de milieuorganisaties volledig vrij zijn om uiting te geven aan hun opvattingen, dat zij onderzoeken naar buiten kunnen brengen en op geen enkele wijze hebben gezegd dat zij uit het energieakkoord stappen? Dat zegt de heer Leegte toch niet? Wordt het energieakkoord opgezegd als bijvoorbeeld VNO-NCW of een groep bedrijven met een brief komt of een milieuorganisatie iets zegt wat niet letterlijk in de tekst van het energieakkoord staat?

De heer **Leegte** (VVD): Nee, dat begrijpt mevrouw Van Tongeren niet goed. De heer Nijpels moet de ngo's aanspreken op het feit dat ze de volle verantwoordelijkheid moeten nemen voor de uitvoering van het energieakkoord en dat het geen pas geeft om nu al afstand te nemen van bijstook van biomassa omdat dat niet goed en duurzaam zou zijn. Ze hebben aan tafel gezeten en gezegd dat het een van de werkpaarden is. Ik roep de heer Nijpels op om ervoor te zorgen dat er geen heronderhandeling ontstaat, dat wij gewoon verder kunnen gaan en dat iedereen weet waar hij aan toe is.

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA): Voorzitter. Mijn fractie wil tijdens dit algemeen overleg aandacht vragen voor de schade door de steenkoolwinning in Zuid-Limburg. Ook heeft zij vragen over onder andere het bericht van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) over de gaswinning in Groningen, de Warmtewet en DELTA.

Het CDA zet grote vraagtekens bij de aanpak door de Minister van de schade door de steenkoolwinning in Zuid-Limburg. Volgens het CDA moet vooropstaan dat de schade voor de mensen in onder andere Kerkrade wordt vergoed en dat hun huizen waar nodig worden versterkt. Uit de brief van de gemeente Kerkrade die de commissie heeft ontvangen, blijkt volgens het SodM dat hogere veiligheidsrisico's niet uit te sluiten zijn. In Limburg is eeuwenlang steenkool gewonnen. Vanaf 1920 schoot de winning met 10.000 ton steenkool omhoog. De Staat nam op grote schaal deel aan de winning van steenkool in deze periode. Ongeveer de helft van de steenkool is gewonnen door de Staatsmijnen. Het is lastig voor ons om te achterhalen hoeveel de Nederlandse overheid hieraan verdient heeft. Misschien weet de Minister dat. Wij weten wel dat de mijnen in 1975 zijn dichtgedaan, maar dat wij nu nog de negatieve gevolgen zien van het uithakken van de brandstof op vele meters diepte. Gezien de grote deelname van de Staat in de steenkoolwinning, heeft de Staat in de ogen van de CDA-fractie een extra verantwoordelijkheid.

Drie inwoners uit Kerkrade hebben een aanvraag gedaan bij het Waarborgfonds mijnbouwschade. De Technische commissie bodembeveging (Tcbb) heeft vastgesteld dat de schade aan de woningen van deze inwoners redelijkerwijs is toe te rekenen aan de winning van steenkool.

Een mens met wat gezond boerenverstand verwacht dan dat de overheid zich een betrouwbare partner toont en deze schade vergoedt. Wat lezen wij echter? De Minister wil de schade niet vergoeden uit het Waarborgfonds. De reden is dat de bedrijven die geld in het Waarborgfonds storten geen steenkool in Kerkrade hebben gewonnen. Waarom hebben wij dan zo'n fonds? Waarvoor is het eigenlijk bedoeld? Artikel 137 stelt: «Onze Minister kent een natuurlijke persoon bij wie zaakschade is opgetreden als gevolg van mijnbouwactiviteiten op diens verzoek een schadevergoeding toe ten laste van het waarborgfonds, indien: a. de betrokken mijnbouwondernemer failliet is verklaard, surseance van betaling is verleend of ten aanzien van hem de schuldsaneringsregeling natuurlijke personen van toepassing is verklaard, of b. de betrokken mijnbouwondernemer heeft opgehouden te bestaan of is overleden, en c. de schade niet reeds geheel of gedeeltelijk uit anderen hoofde is vergoed.» Bij de schade in Kerkrade is er geen rechtsopvolger, dus is voldaan aan lid b van dit artikel en moet schade uit het Waarborgfonds worden vergoed. Bovendien staat in de nota van toelichting bij het Mijnbouwbesluit uit 2002 het volgende: « Het fonds is een sluitstuk in de bescherming van de burger tegen schade door bodembeweging, die is veroorzaakt door mijnbouwactiviteiten.» De nota van toelichting maakt geen onderscheid in vormen van mijnbouw. Waarom maakt de Minister dat onderscheid niet in Limburg en elders wel? Is de Minister bereid om het Mijnbouwbesluit toe te passen en de schade in Kerkrade uit het Waarborgfonds te vergoeden?

De Minister beroept zich op het feit dat de schade is verjaard. De CDA-fractie vindt het zeer teleurstellend dat de Minister zich op verjaring beroept. Het is de vraag of dit verweer kans van slagen heeft, aangezien de pompen in Limburg pas in de jaren negentig zijn uitgezet. Het uitzetten van die pompen kan worden aangewezen als de reden voor de schade. Zelfs al zou dat juridisch verweer kans van slagen hebben, dan vindt mijn fractie het nog niet gepast dat de Minister een dergelijk verweer voert. Meer nog dan een juridische plicht heeft dit kabinet een morele plicht om mensen schadeloos te stellen. Is dit een kwestie van onwil van de Minister? Hij hoeft zich er niet op te beroepen, maar hij doet dit toch. Graag ontvang ik een antwoord van de Minister.

In het NOS-journaal van vandaag kwam een bericht van het SodM aan de orde. Is de Minister bereid om, zoals het SodM voorstelt, onderzoek te laten doen naar de gevolgen van het kabinetsbesluit voor de verschillende regio's in Groningen en de CDA-motie uit te voeren? Het is pijnlijk duidelijk dat de Minister zijn besluit heeft genomen zonder de goedkeuring van het SodM.

Afnemers van warmte zijn boos over de nieuwe tarieven. Ik ben mij ervan bewust dat de wet pas per 1 januari jl. is ingegaan. Gezien de onrust wil ik de Minister echter vragen om er bij de ACM op aan te dringen deze problematiek heel goed in de gaten te houden. Kan de Minister de Kamer informeren over de totstandkoming van de parameters voor warmte, zodat hierover zo veel mogelijk transparantie is? Wij sluiten ons graag aan bij de vragen van de SP.

Vorige week was in het nieuws dat DELTA overweegt onderdelen te verkopen aan een buitenlandse partij. Aangezien DELTA eigenaar is van de kerncentrale in Borssele, vragen wij ons af hoe de Minister kijkt naar mogelijke verkoop van deze centrale aan een buitenlands bedrijf. Misschien wil de Minister daarop ingaan.

Eind april gaan wij windenergie uitgebreid bespreken, maar vooruitlopend daarop hebben wij een brief gelezen die de gemeente Borger-Odoorn aan de Minister heeft gestuurd. De gemeente is verbolgen over het feit dat zij als gemeente en als vertegenwoordiger van de inwoners van de gemeente Borger-Odoorn en AA en Hunze niet gekend is in het besluit van de Minister. De CDA-fractie in de Provinciale Staten heeft ervoor gepleit om te bekijken of er in de rest van Drenthe mogelijkheden zijn voor de laatste 35 MW. Hiervoor was helaas geen meerderheid. Wij hadden een

beetje op de PvdA gerekend, maar misschien kan dat alsnog. Wij willen graag dat deze optie serieus wordt onderzocht voordat volautomatisch de 35 MW in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze terechtkomt, want wij hechten heel erg aan draagvlak. Als wij er nu niet uitkomen, wil mijn fractie dat een bemiddelaar wordt ingezet. Wij moeten met elkaar in dit land wonen, zeker ook in Drenthe, en dit moet op een goede manier worden opgelost.

De heer **Jan Vos** (PvdA): Voorzitter. Ook mijn fractie verzoekt de Minister in te gaan op het bericht van het SodM van vanochtend dat naar aanleiding van het winintroductiebesluit een nieuw onderzoek in Groningen nodig is. Ik begrijp dat het SodM meent dat het besluit tot reductie met 80% rondom Loppersum, elders effecten heeft die niet afdoende zijn meegenomen. De Kamer heeft Kamerbreed een motie aangenomen waarin zij uitspreekt dat veiligheid voorop moet staan. Het is mijn fractie onduidelijk hoe de zaak precies in elkaar zit, dus ik wil graag een toelichting van de Minister. Wat is het standpunt van de regering ten aanzien van deze wens van het SodM?

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA): Vlak voor het debat over de gaswinning kregen wij een brief over het TNO-onderzoek. De CDA-fractie heeft toen gevraagd wat het advies van het SodM over dat stuk was. Wij vinden het heel belangrijk om dat te weten en hebben dat zelfs in moties gezet omdat wij de effecten niet kenden. Nu komen deze effecten vandaag naar voren en huilt de PvdA krokodillentranen. Hoe kan dat nu?

De heer **Vos** (PvdA): Ik huil helemaal niet. Ik constateer dat er een verzoek is ingediend door het SodM en vraag om een toelichting door de Minister. Dat lijkt mij een goede gang van zaken, dus ik wacht die reactie af. Daarna zullen wij ons standpunt bepalen.

Voorzitter. Mijn fractie begrijpt dat de energiebedrijven die meewerken aan de kolendeal onder leiding van Wiebe Draijer van de SER tot een oplossing zullen komen voor de gevolgen van uitspraak van de ACM. Hierdoor kunnen de vijf kolencentrales nu niet dicht. Wat is de stand van zaken? Zijn de ondertekenaars van het energieakkoord er al uit? Dit belangrijke punt ligt nog steeds te wachten. Is er misschien wetgeving nodig die door de Kamer heen moet?

In april spreken wij uitgebreid over de inpassing van windenergie. De signalen uit de sector zijn bijzonder positief. Er wordt door iedereen heel hard gewerkt om Wind op Zee van de grond of in ieder geval op zee te krijgen. Mijn fractie is het kabinet en de Minister in het bijzonder erkentelijk. Het is een hele klus en ik heb veel bewondering voor de inzet. Wij willen wel graag duidelijkheid over de manier waarop het de komende periode gaat. Wanneer wordt wat aanbesteed? Wij hebben eerder gevraagd om een routekaart. Wind op Zee is een ingewikkelde puzzel met heel veel vragen over de aansluiting op land. Moet je die rondom de kust trekken of moet je een aantal aanlandpunten maken en waar moeten die dan komen? Er zijn ook andere vragen: gaan wij nearshore of offshore en hoe gaan wij om met de prachtige inventies van MARIN met drijvende windmolens? Hoe ziet de Minister deze roadmap in de aanloop naar dat algemeen overleg? Is hij bereid om een aanzet te geven voor het algemeen overleg, zodat wij afspraken kunnen maken?

Mijn collega van het CDA is al uitgebreid ingegaan op de kolenwinning in Limburg. Ik heb daar op dit moment niets meer aan toe te voegen. De Minister heeft het duidelijke signaal gegeven dat dit zijn aandacht heeft. Ik wacht zijn beantwoording af.

Mijn fractie deelt de grote zorgen van de VVD over de chemische industrie. De schaliegasrevolutie in de Verenigde Staten biedt bedrijven een competitief voordeel, niet alleen omdat de elektriciteitsprijs lager ligt, maar ook omdat de grondstoffen uit schaliegas goedkoper beschikbaar

zijn. Ik weet dat de Minister daar oog voor heeft. Het gaat in Nederland om veel werkgelegenheid, met name in kwetsbare regio's als Zeeland en Groningen waar toch al weinig werkgelegenheid is. Ik vraag of de Minister hier naar aanleiding van de stukken op wil ingaan. Ik zie niet graag dat wij net als bij andere bedrijven achter de feiten aan moeten lopen en dat bedrijven het zo moeilijk hebben dat ze failliet gaan.

Sinds 1 januari 2014 is de Warmtewet van kracht. Mijn collega Jansen van de SP is daar al uitgebreid op ingegaan. Deze wet beschermt consumenten die warmte in plaats van aardgas afnemen. De grootste problemen lijken zich voor te doen bij blokvorming en VvE's. Het is heel goed om te horen dat de ACM erbovenop zit en dat de Minister de situatie volgt en eventueel besluiten wil nemen om wijzigingen door te voeren. Wij vragen de Minister echter om ervoor te zorgen dat mensen met vragen en klachten niet van het kastje naar de muur worden gestuurd. Het is belangrijk om hen goed te woord te staan of om te controleren dat energiebedrijven en/of de ACM dat op de juiste manier doen.

Een lang gekoesterde wens van mijn fractie is het toezicht op de veiligheid van nucleaire installaties. Dit wordt in Nederland uitgevoerd door de Kernfysische Dienst (KFD). Naar aanleiding van de motie die ik samen met mijn collega van de VVD heb ingediend en die Kamerbreed is aangenomen, heeft de Minister in het najaar van 2013 besloten om een nieuwe Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming (ANVS) in te stellen. De Minister meldt dat na advies van het Internationaal Atoomenergieagentschap (IAEA) deze nieuwe autoriteit weer onder verantwoordelijkheid van het ministerie van I en M gaat vallen. Wij zijn heel tevreden dat deze omissie van het vorige kabinet is rechtgezet. Het toezicht op de kerncentrales is nu weer volledig onafhankelijk. Dat is erg belangrijk. Mijn complimenten voor de Minister.

Naar aanleiding van de nieuwe mogelijkheden voor het opwekken van decentrale energie in coöperatief verband, hebben mijn fractie geluiden bereikt van mensen die heel veel moeite hebben om de businesscase rond te krijgen. Het zingt op dit moment een beetje rond dat de regeling heel strak is ingericht. Het is te vroeg om daarop vooruit te lopen, maar ik wil het signaal aan de Minister meegeven en vragen of dat ook de regering heeft bereikt of dat het bij ons is blijven steken.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Voorzitter. Gisteren werd bekend dat het energiegebruik sinds 2006 in Europa is gedaald. In vier landen ging het omhoog; in Nederland met bijna 3%. In de meeste landen ging het naar beneden. Kan de Minister daar een reactie op geven? Vindt hij verdere maatregelen noodzakelijk?

Wij bespreken windenergie uitgebreider in april. Is de Minister echter tevreden met de rapportages door de provincies tot nu toe? Hoe loopt dat traject? Wordt het niet een schier onmogelijke opgave? De Minister wil voor de zomer duidelijkheid over de manier waarop de aantallen MW in de verschillende provincies weggezet worden. Uit het werkplan Wind op Land van de provincie Noord-Holland blijkt echter dat men pas op zijn vroegst in december 2014 besluit over de locaties. Dan schuift het allemaal wel enorm op. Ook stelt Noord-Holland extra eisen. Men wil dat voor elke nieuwe windmolen er twee oude weggaan. Dan ontstaat de situatie dat een kansrijk project zoals op de NDSM-werf in Amsterdam-Noord, waar de Minister volgens mij op visite is geweest en waarmee een green deal is gesloten, bijna onuitvoerbaar wordt. Het stadsdeel en bijna alle inwoners zijn er tevreden mee en kleine bedrijfjes op het terrein willen participeren. Het zou een voorbeeldproject moeten zijn, maar het loopt tegen een gigantische paarse krokodil aan. Graag een reactie van de Minister.

Met een energietransitie heb je ook een belastingtransitie nodig. Hoe werkt dit uit in alle verschillende regels? Ik heb een vraag over de windcoöperatie. Als je winddelen koopt in een windcoöperatie, ben je

mede-eigenaar van een molen. Je betaalt dan voor de aankoop, het onderhoud en de verzekering. Dat is logisch. Je energiegebruik thuis wordt volledig belast met btw, energiebelasting en straks met de SDE-plusheffing. Het aandeel van de molen krijgt alleen de kale kilowattuurprijs. Dat is de tweede keer dat je ervoor moet betalen. De derde keer wordt het eigendom van de windmolen in de vermogenssfeer belast met 1,2%. Als je een grapje wilt maken, zeg je dat het Rijk graag wil leven van de wind.

De Minister wil dat een zakelijke eigenaar oplaadt op zijn eigen terrein, als dat enigszins kan. Ik heb via de politiek assistent van de Minister een voorbeeld doorgestuurd. Wij krijgen echter veel mails dat de ene belastinginspecteur dit heel anders behandelt dan de andere. De Minister wil graag voorwaarts met elektrisch vervoer en laadpunten, maar voor ondernemers is het onmogelijk om helderheid te krijgen voordat zij overgaan tot de dure aanschaf van een nieuwe auto. Zij willen wel weten of zij zo'n auto kunnen opladen. Volgens GroenLinks is een duidelijke richtlijn van de Minister dringend noodzakelijk.

Hetzelfde geldt voor de ontzorgmodellen voor zonne-energie. De Minister heeft hierover in de Eerste Kamer gedebatteerd en daar is een motie van mijn collega Marijke Vos aangenomen. In artikel 50 van de Wet milieubeheer staat «de eigenaar» en niet «voor eigen rekening en risico», zoals de Minister aanhaalt. Zelfs als de wet op dat punt wordt gewijzigd, vermoed ik dat zijn nieuwe collega voor belastingen gaat zeggen dat dit niet kan. De Belastingdienst zou dan het stroomgebruik moeten belasten achter de meter van mensen die aan zo'n project deelnemen. Hoe wil de Minister dit gaan behandelen? Ik begrijp dat hij hierover in overleg is met de Eerste Kamer. Wij willen helderheid voor de groene ondernemers die wij in Nederland zo hard nodig hebben.

Op de website van het Rijk staat dat de regeling voor het hanteren van het lage btw-tarief van 6% bij woningisolatie gewoon doorloopt. Ook mensen van de Belastingdienst vertellen dat. Ondertussen lezen wij elders dat dit tarief per 1 januari 2014 is afgeschaft. Het is handig als het Rijk de communicatie op één lijn krijgt. Het lijkt ons ook vrij handig om het lage btw-tarief te laten doorlopen, omdat zo de doelen van het energieakkoord kunnen worden bereikt.

Tot mijn aangename verrassing sprak mijn collega van de VVD ook wat woorden over het aardwarmteproject van de TU Delft. Ik sluit mij bij dat pleidooi aan. Het project heeft een bescheiden maar acceptabel rendement en geeft veel mogelijkheden voor onderzoek. De Minister zou zoiets juist mogelijk moeten maken en EBN daarin de ruimte moeten geven. Dit geldt ook voor het project in Vierpolder. Kan de Minister daarover wat vertellen? Hoe kan hij deze projecten van de grond helpen? Eerder is toegezegd dat alle informatie over de ondergrond die de NAM heeft, beschikbaar kan komen. Toch zit er een kink in de kabel. Ondernemers die met diepe geothermie aan de gang gaan, hebben niets aan informatie die bewerkt is voor olie- en gasseismiek. Olie en gas bevinden zich hoogstens op 3,5 kilometer diepte. Diepe geothermie bevindt zich op 5 kilometer diepte. De ondernemers hebben de ruwe data nodig om die opnieuw te kunnen beoordelen. Zij hebben die gevraagd, maar Shell weigert hun die te geven. Wil de Minister Shell vragen om deze informatie via TNO beschikbaar te stellen?

Onder Minister Verhagen is met de Kamer een moratorium op onconventionele gaswinning afgesproken. In 2013 is een aantal opsporingsvergunningen voor koolwaterstoffen verleend, onder andere op Terschelling en Schiermonnikoog maar ook in de Peel. Kan de Minister bevestigen dat hier niet gefrackt gaat worden en dat het moratorium blijft bestaan? Als er toch op beperkte schaal gefrackt gaat worden, komt er dan in ieder geval een monitoringprogramma voor methaanuitstoot en de kwaliteit van drinkwater?

Afgelopen vrijdag kreeg de Kamer een brief waarin werd geschreven dat het beantwoorden van een aantal vragen over schaliegas tot april wordt uitgesteld. Arcadis zoekt op dit moment naar plekken en er wordt marktonderzoek uitgevoerd. Er wordt met een communicatiebureau gezocht naar de beste manier om burgers te overtuigen. De Minister schrijft ook dat overleg gepleegd wordt met de relevante partners. Met de 8 schaliegasvrije provincies en de 138 schaliegasvrije gemeenten, de milieu- en bewonersgroepen en deze Kamer wordt echter niet overlegd. Ik wil daarover graag uitleg.

De heer **Leegte** (VVD): Het voorstel van GroenLinks om te stoppen met het belasten van winddelen als vermogensbestanddeel is bij mij blijven hangen. Vindt mevrouw Van Tongeren dat wij in Nederland een gelijk-luidend belastingregime moeten hebben en dat mensen die aandelen in Shell hebben, daarover geen vermogensbelasting meer hoeven te betalen?

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Als de doelstelling van de regering is om in 2050 uit te komen op een economie die volledig draait op schone energie, ben ik voor het geven van belastingvoordeel op schone energie. Op dit moment gaat in Europa 500 miljard euro naar fossiele energie en 100 miljard euro naar schone. Ik pleit ervoor dat een energietransitie gepaard gaat met een belastingtransitie. Daar zijn veel stappen voor nodig. Zowel de energietransitie als de belastingtransitie krijg je niet in één keer voor elkaar. Er is sprake van een driedubbele aanslag. Je moet betalen voor de aanschaf, het onderhoud en de verzekering, het wordt op de minst gunstige wijze van je eigen gebruik afgetrokken en dan heb je ook nog eens een keer de belasting in de vermogenssfeer. Dat bij elkaar maakt het bijzonder onrendabel om winddelen te nemen. Is er geen slimmere manier dan het toepassen van vijf belastingsoorten op één ding?

De heer **Leegte** (VVD): Mijn aanbod dat ik deed tijdens het debatje over subsidies voor fossiele energie staat nog steeds. Als u iets kunt vinden, maken wij samen een motie en heffen wij die morgen op. Ik begrijp dat het om hetzelfde gaat als bij het tanken van benzine. Je betaalt accijns en btw en moet deze uit je inkomsten betalen. Over de aandelen Shell moeten wij ook niet vallen. Wij moeten het dus allemaal niet veranderen. Ik dacht even dat u sprak over ondernemers, maar gelukkig gaat het om extra subsidies en extra regels.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Dit was even in de zendtijd voor politieke partijen, maar betreft geen verdere vraag aan mij. Het tanken van benzine helpt niet om regeringsdoelen te bereiken. Het bevorderen van schone energie is iets wat de heer Leegte in het eigen verkiezingsprogramma heeft staan en waarvoor hij getekend heeft in het regeerakkoord. Hij heeft er ook mee ingestemd bij het ondertekenen van het energieakkoord. Laten wij samen optrekken om de energietransitie gepaard te laten gaan met een belastingtransitie, want dat is nodig.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Voorzitter. De agenda van vandaag is zo breed dat ik graag meteen overga op de inhoud. Tot aan het energieakkoord heeft Nederland bijna stilgezeten en nu het akkoord af is, moet het gaan gebeuren. Het is positief dat zo veel partijen tot overeenstemming zijn gekomen. De ACM wees echter op een belangrijk punt dat in het akkoord onvoldoende is geadresseerd. Door de kolendeal gaan Nederlanders veel betalen, maar dit deel van het akkoord hangt nog in de lucht. Hoe staat het met de oplossing voor de kolendeal? Van energiebedrijven krijgen wij signalen dat als de kolendeal op de schop gaat, wat hen betreft alles op de schop gaat. Is daarmee niet een belangrijk blok uit het

energieakkoord ter discussie komen te staan? Ik hoop dat de Minister mij gerust kan stellen. Zitten alle kikkers nog in de kruiwagen? Wij hebben een mooi rapport gekregen met aanbevelingen voor afspraken over energie-efficiency. Is de Minister van plan die aanbevelingen te verwerken in de afspraken die zijn gemaakt onder het energieakkoord?

Minister **Kamp**: Over welk rapport spreekt u?

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Wij hebben een mooi rapportje van KPMG ontvangen over de MEE-convenanten en de energiebesparingsresultaten. Er wordt een aantal aanbevelingen gedaan om die convenanten effectiever te laten werken en ik vroeg mij af of de Minister van plan is die door te laten werken in het energieakkoord.

Voorzitter. Wij hadden het in het vorige algemeen overleg al even over de 100 petajoule aan energiebesparing. Dat is een heel ambitieuze en mooie doelstelling. Wij weten echter uit de doorrekening dat maar 22 petajoule hard is. Ik ben benieuwd of er voortgang is gemaakt bij het invullen van de rest. Ik weet dat de Minister staat voor die 100 petajoule.

Wind is een heel krachtige manier om duurzame energie op te wekken. Mijn fractie staat dan ook positief ten opzichte van windmolens. Tegelijkertijd moet je goed nadenken over de vraag waar je ze neerzet. De PvdA en de VVD willen de windmolens graag op zee binnen de twaalfmijlszone plaatsen. Dat is vlak voor de kust zodat ze vanaf het strand te zien zijn. Je zou kunnen zeggen, zoals de coalitie doet, dat dat lekker goedkoop is. Hoe weten wij echter of goedkoop hier geen duurkoop is? Hoeveel scheelt het in de kosten? Kan de Minister aangeven hoe hij beleving, kust economie, recreatie en toerisme gaat meewegen in zijn kosten-batenanalyse van de windmolens binnen de twaalfmijlszone?

De heer **Vos** (PvdA): Is mevrouw Van Veldhoven ervan op de hoogte dat de PvdA heeft opgemerkt dat het plaatsen van de windmolens binnen de twaalfmijlszone niet uitgesloten moet worden, maar de Minister heeft gevraagd om dit goed te onderzoeken? Wij staan niet op het standpunt dat dit moet gebeuren, maar dat wordt nu wel in onze mond gelegd.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Ik neem graag kennis van deze nuancering van de PvdA. Die is heel nuttig. Er is eerder van de kant van de VVD en de Minister gezegd dat het goed is omdat het zoveel kosten scheelt. Wij moeten naar het gehele plaatje kijken en daarom stel ik die aanvullende vragen.

Voorzitter. Ook de plaatsing van windmolens op land moet goed gebeuren. Wij zijn voorstander van het systeem in Nederland waarbij elke provincie naar rato een deel van onze nationale doelstelling krijgt, zodat ons nationale streven eerlijk verdeeld wordt. Het aantal windmolens per provincie is natuurlijk geen doel op zich. Het gaat om de duurzame energie die wordt opgewekt. Ziet de Minister ruimte voor flexibiliteit in de afspraken voor het behalen van de doelstelling zonder aan de doelstelling zelf te komen? Wat als een provincie zelf de meerkosten voor zonne-energie op zich wil nemen of de ene provincie met de andere afspraken wil maken over het overnemen van een deel van de doelstelling? Het halen van de totale doelstelling moet wel hard zijn. Ik kan mij voorstellen dat de Minister hierover wil nadenken. Wellicht kan hij ons hierover berichten voor het debat over de structuurvisies Wind op Land en Wind op Zee. In de provincie Noord-Holland is zeer weinig voortgang en beginnen partijen die graag aan de gang willen met Wind op Land zich ernstig zorgen te maken over de rol die de provincie daarin speelt. Ik ben benieuwd hoe de Minister daarmee wil omgaan.

Volgens mij heeft de Kamer niks aan een papieren werkelijkheid, zoals de Noorse certificaten, en vindt zij het belangrijk om goed op de kosten te

letten. Groene stroom moet echt groen zijn. Met de huidige Noorse certificaten worden Nederlandse consumenten op het verkeerde been gezet. Ook het Rijk doet daaraan mee, zoals Minister Blok heeft kunnen constateren. Is de Minister bereid zich in te zetten voor een echte Europese groene energiemarkt waarbij landen alleen groene energie mogen verkopen die additioneel is aan de eigen doelstelling, eventueel conform de CO₂-prestatieladder? Wanneer komt de kabinetsbrief over de inkoop van groene stroom door de overheid?

Veel van de collega's hebben aan de Warmtewet gerefereerd. Wanneer mensen afhankelijk zijn van blokverwarming, kunnen zij niet naar een andere aanbieder overstappen. Daarom beschermt de Warmtewet bewoners tegen te hoge tarieven. In sommige regio's zijn de energiekosten weer verhoogd; wij hebben signalen gekregen uit Tilburg en Leiden. Je kunt daar vragen bij stellen. Op welke manier worden de door de ACM vastgestelde tarieven geëvalueerd? Hoe wordt de redelijkheid voor het tarief van een warmtewisselaar eigenlijk getoetst? Tot wanneer mogen jaarlijkse aansluitkosten in rekening gebracht worden? Ook zijn er nog enkele onduidelijkheden over de Warmtewet. Als veel grote en kleine verbruikers met samen één gasaansluiting meer dan 1.000 kilowatt warmte afnemen, vallen ze dan wel of niet onder de wet? Hoe zit het met mensen die verhuren, maar zelf geen beschikking hebben?

Het CDA is uitgebreid ingegaan op de schade door de mijnbouw in Limburg. Ook D66 vindt dat schade die je maakt ten principale vergoed moet worden. Ik ben blij van de Minister te horen dat er een regeling voor schrijnende gevallen komt. Welke voorwaarden worden aan die regeling verbonden? Wanneer gaat die van kracht? Wat is de reactie van de Minister op de geluiden uit Drenthe en Friesland waar ook mensen melding maken van schade? Gaat het door het SodM gewenste onderzoek naar de gaswinning in het gehele gasveld van start?

Ik heb een laatste vraag over een deel van Nederland waar wij het niet vaak over hebben, maar dat toch ook bij Nederland hoort. De conclusies van het onderzoek naar het water- en energiebedrijf op Bonaire zijn zorgwekkend. De afstand tussen politiek en bedrijfsleven is te klein. Wat gaat de Minister doen met de aanbevelingen uit het rapport en wanneer horen wij daar meer over?

Minister **Kamp**: Voorzitter. De heer Jansen, de heer Vos, mevrouw Mulder en mevrouw Van Veldhoven spraken over Zuid-Limburg. Er zijn drie concrete schadeclaims ontvangen. Drie inwoners zeggen dat zij schade aan hun huis hebben en willen die graag vergoed zien door een uitkering uit het Waarborgfonds mijnbouwschade. Dat Waarborgfonds is gevoed met geld van bedrijven uit de olie- en gaswinning die helemaal niets met de kolenwinning te maken hebben gehad. Ik ben aangewezen als beheerder van dat fonds en moet de wettelijke bepalingen toepassen die daarvoor gelden. Ik moet ook de bepalingen uit het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot verjaring toepassen. Ik heb de aanvragen beoordeeld en de conclusie getrokken dat ik ze niet kan honoreren. Mevrouw Mulder zegt: tsja, juridische redenen, maar wij leven in een rechtsstaat. Wij hebben een heleboel dingen vastgelegd in wetten en regels omdat wij dat belangrijk vinden voor de rechtszekerheid van mensen. Dan moet je die ook toepassen. Ik heb gemeend die vorderingen te moeten afwijzen, maar vervolgens kan de rechter zich daarover uitspreken. De rechter is ook ingeschakeld en zal toetsen of datgene wat ik gedaan heb goed is. Ik vind trouwens niet dat ik met dit besluit klaar ben. Er is in Limburg het nodige aan de hand. Sinds honderden jaren tot zestig, zeventig jaar geleden heeft er winning van kolen plaatsgevonden in Nederland, maar ook over de Belgische en Duitse grens. De effecten daarvan komen nu naar voren. Het is van groot belang om die effecten goed in beeld te krijgen. Ik heb het SodM gevraagd om zich daarin te verdiepen en te bekijken welke effecten zich op dit moment voordoen, waar die effecten

door veroorzaakt worden, wat de gevolgen voor de bewoners kunnen zijn en wat er gedaan kan worden om de effecten te beperken, te verminderen of te stoppen en om de belangen van de bewoners recht te doen. Het is een veelomvattend, technisch onderzoek waaraan veel aspecten verbonden zijn. Kolenwinning heeft zich gedurende een zeer lange periode in Limburg, Duitsland en België voorgedaan. Om dat gehele proces te kunnen bekijken wat betreft toekomstige effecten en mogelijk te nemen maatregelen, hebben wij dat grondige onderzoek nodig. Ik denk dat voor het onderzoek twee jaar nodig is. Wij zullen bezien hoe het uitpakt en de benodigde maatregelen nemen. Dan zijn wij er nog niet want er moet nog iets gebeuren. Als het niet uit het bestaande fonds kan, kun je je afvragen of er geen apart fonds voor de huidige schrijnende schadegevallen moet komen. Dat is een reële mogelijkheid. Ik ga daarover spreken met gemeenten en de rechtsopvolgers van de bedrijven en andere betrokkenen, zoals de provincie. Ik ga bekijken wat redelijkerwijs gedaan kan worden, wie daaraan kan bijdragen en op welke manier wij vanuit dat fonds dingen kunnen doen waarvan wij redelijkerwijs vinden dat wij die moeten doen.

Voor de drie mensen van wie ik de aanvraag heb afgewezen, zijn er verschillende mogelijkheden. De eerste mogelijkheid is een toetsing door de rechter. Het kan zijn dat de rechter tot een andere conclusie komt dan ik en dan wordt daaraan een andere uitvoering gegeven. Als de rechter tot de conclusie komt dat wat ik heb gedaan zo moest gebeuren, komt de tweede mogelijkheid van het nieuwe fonds in beeld. Ik zal dan bekijken of de claims van deze mensen alsnog voor dat fonds in aanmerking komen. Ik heb de mensen dat ook laten weten. Ik neem de situatie in Limburg serieus. Door de mijnwinning die heeft plaatsgevonden is het grondwaterpeil stelselmatig verlaagd. Op een gegeven moment zijn de pompen stopgezet en kwam de oude situatie terug. De wisseling van het grondwaterpeil, eerst verlagen en toen weer verhogen, heeft waarschijnlijk effect op de woningen. De mensen zitten daarmee en moeten op een redelijke wijze tegemoetgekomen worden. Tegelijkertijd moet je bekijken welke risico's de grondwatervariëaties en de gaten die voor de mijnwinning gegraven zijn, zowel de verticale als de horizontale gangen, opleveren. Er zijn dus drie dingen gaande: de rechter die toetst wat ik heb besloten, een nieuw fonds om te bekijken of er een alternatief is voor de schrijnende gevallen en een onderzoek om te bekijken wat ik moet doen om ervoor te zorgen dat de situatie in beheersmatige zin de verdiende aandacht krijgt. Ik neem het probleem bijzonder serieus. Vandaar deze aanpak.

De heer **Paulus Jansen** (SP): Ik waardeer het dat de Minister bezig is met de oplossingen voor de concrete gevallen. De intentie van de SP-fractie is juist dat wij in een rechtsstaat leven en het principe van rechtsgelijkheid hoog in ons vaandel moeten hebben staan. Mensen die schade hebben door mijnbouw moeten gelijk behandeld worden, of het nu door kolen, gas of wat dan ook komt. Onze conclusie is dat wij er niet onderuit komen dat deze mensen linksom of rechtsom een vorm van schadevergoeding krijgen. Ik vroeg de Minister of de verjaringstermijn verlengd of zelfs geschrapt moet worden om duidelijk te maken dat wij in de toekomst de aansprakelijkheid, de zorgplicht, op ons blijven nemen. De Minister zegt dat hij er twee jaar voor nodig heeft om heel goed te onderzoeken hoe de vork in de steel zit. Ik maak mij zorgen of er straks geen sprake is van «onderzoek geslaagd, patiënt overleden». Er zijn effecten die ontstaan na het stoppen met het pompen. Moeten er in de preventieve sfeer niet snel maatregelen getroffen worden om ernstige problemen te voorkomen, zoals in Duitsland is gedaan?

Minister **Kamp**: Dat laatste kunnen we zeker niet uitsluiten. Terwijl we met het onderzoek bezig zijn, kan blijken dat er op korte termijn dingen moeten gebeuren. Daar sta ik zeker voor open. We moeten wel bekijken

wie dat moet doen. Er zijn immers rechtsopvolgers van degenen die destijds kolen hebben gewonnen en gemeenten die hun eigen verantwoordelijkheid hebben. Het Rijk heeft ook een verantwoordelijkheid. Wij zullen in die twee jaar deze complexe problematiek, die zich in een heel lange periode heeft opgebouwd, goed in beeld krijgen en bezien wat de risico's zijn en welke maatregelen nodig zijn. Het SodM heeft aangegeven dat het die twee jaar nodig heeft en ik denk dat dat zo is. Als in de tussenperiode dingen redelijkerwijs gedaan moeten worden, zal ik niet aarzelen om die aan te pakken. Ik ben ook van plan om in de tussenperiode dat we bezig zijn met een nieuw fonds en het onderzoek, een nieuw meld- en informatiepunt in Limburg in te richten, zodat mensen in Limburg die zorgen hebben zich niet hoeven af te vragen waar ze terecht kunnen. Ze kunnen dan naar een centraal meldpunt gaan en we kunnen ervoor zorgen dat er een adequate reactie komt.

Verjaringstermijnen zijn van belang voor de rechtszekerheid. Die bepalingen zijn heel bewust in het Burgerlijk Wetboek opgenomen. Er komen de laatste tijd redeneringen naar voren waarin gezegd wordt dat je niet de verjaringstermijn maar een permanente zorgplicht moet accepteren. Dat zijn interessante redeneringen die wij zeker zullen bekijken. Als ik bij een volgende gelegenheid aan de Kamer rapporteer over het nieuwe waarborgfonds, zal ik ook rapporteren over de manier waarop wij aankijken tegen de verjaring en de verschillende invalshoeken en over de conclusies die wij daaruit trekken. Zodra ik het overleg over het nieuwe fonds voor schrijnende gevallen heb afgerond, breng ik dit in beeld. In de tussentijd kan iedereen bij het centrale meld- en informatiepunt terecht en gaat het SodM aan de gang met het onderzoek. Wat er in de tussenperiode aan urgente dingen komt, wordt aangepakt.

De heer **Paulus Jansen** (SP): Dat is positief. Kan de Minister aangeven hoelang dat gaat duren, een paar maanden of langer? Voor sommige mensen kan het een groot financieel probleem zijn om in beroep te gaan en de rechtsgang te volgen. Erkent de Minister dat? Procederen is tegenwoordig peperduur. Moet op dit punt geen voorziening worden getroffen om deze principekwestie uit andere middelen te financieren?

Minister **Kamp**: Nee, ik denk dat wij een juist besluit genomen hebben. Wij hebben enkele vervolgacties opgezet die ook juist zijn. Mensen kunnen wachten op dat nieuwe fonds. Als zij dat niet willen en het besluit juridisch willen aanvechten, is dat hun keus. Sommige mensen zijn verzekerd, anderen krijgen een pro Deo-ondersteuning en anderen moeten het zelf betalen. Ik weet niet precies hoe dat hier zit, maar ik wil niet voor een incidenteel geval met een aparte regeling komen. Als ik dat doe, creëer ik al snel rechtsongelijkheid. De mensen moeten hun eigen verantwoordelijkheid nemen. Mijn verantwoordelijkheid schuif ik niet af. Zij kunnen kennismaken van het feit dat ik hiermee bezig ben en daarop wachten. Als zij dat niet willen, hebben wij daarvoor de rechtsvoorziening. De mogelijkheid om de kosten gecompenseerd te krijgen, staat al in de wet.

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA): Ik heb van juristen in mijn fractie begrepen dat de overheid zich kan beroepen op verjaring, maar dat niet hoeft te doen. Je kunt ook zeggen dat wij een morele plicht hebben om deze gevallen, de mensen die problemen ondervinden, tegemoet te komen, omdat wij die steenkool zoveel jaren uit de grond hebben gehaald. Kies dan het menselijk perspectief. Bekijk wat je voor hen kunt doen en stel je niet heel juridisch op. Kan de Minister daarop ingaan?

Minister **Kamp**: Mevrouw Mulder zegt: kies voor het menselijk perspectief. Dat doen wij toch? Ik zal, ook vanuit mijn eigen verantwoordelijkheid, in overleg met de rechtsopvolgers en de gemeenten bekijken of

wij een fonds voor schrijnende gevallen kunnen oprichten en hun tegemoet kunnen komen. De drie mensen die een claim hebben liggen, kunnen voor dat fonds in aanmerking komen. Voor het bestaande fonds gelden een wettelijke basis en regels. Ik ben gehouden om die wettelijke regels uit te voeren. Wij hebben in het Burgerlijk Wetboek regels voor verjaring vastgelegd en op grond daarvan heb ik een besluit genomen. Ik kan hun naar mijn overtuiging op grond van dat bestaande fonds niet tegemoetkomen, maar ik ga bekijken of ik met een nieuw fonds kan komen waardoor ik dat wel kan doen. Ik denk dat ik het juridisch zuiver doe en het menselijk goed aanpak.

Voorzitter. De heer Jansen begon over warmte en anderen hebben zich daarbij aangesloten. Laten wij het onszelf niet moeilijker maken dan nodig is. De Kamer heeft het initiatief genomen voor het tarief dat voor warmte betaald mag worden. De Kamer ging er toen van uit dat de mensen die warmte afnemen, allemaal veel te veel betalen. Later is gebleken dat dat helemaal niet waar was. Desondanks dachten wij dat het toch nuttig was om iets te doen. Wij hebben toen met elkaar afgesproken dat de mensen die warmte afnemen, in ieder geval niet meer betalen dan de mensen die gas gebruiken. Daarvoor is een systeem opgezet dat in de wet is vastgelegd. Die wet heeft de Kamer samen met mij tot stand laten komen en is door de Eerste Kamer gekomen. Wij zijn die nu aan het uitwerken. Laten wij daarvoor de tijd nemen. Er komt een nieuwe wet in een markt waar eigenlijk niet zoveel aan de hand was, maar waarover wij hebben gezegd dat wij gaan ingrijpen. Laten wij bekijken of die nieuwe wet een positief effect kan hebben. De ACM, en niet de leverancier, stelt een maximumtarief voor warmte vast. Hoe de ACM dat moet doen, hebben wij keurig vastgelegd in een AMvB en de ACM past dat toe. Het maximumtarief houdt in dat de mensen niet meer hoeven te betalen dan de mensen die gas afnemen en ik denk dat wij daarmee de zaak goed op gang hebben gebracht. Dat wil niet zeggen dat er geen enkel probleem is. Er zijn reële punten naar voren gebracht door de heer Jansen, mevrouw Van Veldhoven en anderen. Ik heb die verzameld en zal bekijken of dat alle onduidelijkheden en problemen zijn die in het veld leven. Ik zal het geheel bespreken met de betrokkenen en degenen die voor de warmteafnemers opkomen, en in beeld brengen of datgene wat wij in de Warmtewet hebben vastgelegd in de praktijk goed gaat werken. Mocht dat niet zo zijn, dan bekijken wij wat wij aanvullend moeten doen. Ik zal in het tweede kwartaal van dit jaar de Kamer zowel over mijn bevindingen als over mijn conclusies rapporteren.

De heer **Paulus Jansen** (SP): Dat lijkt mij prima, ook qua tijd. Ik verwacht dat de Minister bij die gelegenheid uitgebreid ingaat op de casussen die ik en mijn collega's hebben aangedragen.

Minister **Kamp**: Ik ben er nooit op uit om in mijn brieven zo lang mogelijk te zijn, maar ik zal met een reactie komen op alle reële punten die naar voren zijn gebracht door de woordvoerders en op andere punten die in het veld leven en die wij zullen verzamelen. Ik probeer de heer Jansen daarin tevreden te stellen.

De heer **Paulus Jansen** (SP): Hoop doet leven. De Kamer heeft bewust de extra toets op rendement laten vervallen en daarvoor een monitoringverplichting in de plaats gesteld. Ik heb de Minister schriftelijk gevraagd of hij inzicht heeft in datgene wat er gebeurd is met de tarieven. Hij antwoordt daarop: «Omdat het een markt betreft die hiervoor ongereguleerd was, is er geen inzicht in de tarieven die voor de inwerkingtreding van de wet werden gehanteerd. (...) Ook de ACM heeft geen informatie over de tarieven voor de inwerkingtreding van de wet.» De SP-fractie vindt het droevig als het effect van de wet is dat iedereen zo dicht mogelijk tegen

de norm aan gaat zitten en dat het rendement onnodig omhooggaat. Neemt de Minister dat aspect in zijn brief mee?

Minister **Kamp**: De Kamer heeft gedacht dat zij in dat potje moest roeren, omdat zij dacht dat er goud aan warmte werd verdiend en dat zij met een wet moest komen. Vervolgens blijkt dat er helemaal geen goud is verdiend. De bedrijven die warmte en vaak ook energie in andere vormen leveren, bekijken of hun rendement en de verkregen vergoeding voldoende zijn. Zij mogen vervolgens hun tarieven bepalen binnen de regels die de Kamer heeft vastgesteld. Daarvan kunnen wij hen niet weerhouden. Dat neemt niet weg dat dit een van de problemen is die door de Kamer naar voren is gebracht en bij de inventarisatie wordt meege-nomen.

Voorzitter. Mevrouw Van Veldhoven bracht een punt over Bonaire naar voren. Op Bonaire is een energiecentrale gerealiseerd die bestaat uit dieselgeneratoren en windmolens. Er waren vermoedens bij de gezag-hebber van Bonaire dat de besluitvorming rondom dat project op een aantal punten niet goed was gegaan. Ik heb toen SEO Economisch Onderzoek opdracht gegeven om een onderzoek in te stellen. SEO is een onderzoeksbureau dat een expert in dienst heeft die kennis heeft over datgene wat er speelt op de eilanden. In het rapport staat dat op onduide-lijke gronden investeringsbeslissingen zijn genomen, dat relevante waarschuwingen en aanbevelingen van binnen en buiten door het Water en Energiebedrijf Bonaire (WEB) in de wind zijn geslagen en dat het algemeen belang van een betaalbare energievoorziening ernstig is geschaad. Daarbij komt dat de aandeelhouders en de raad van commissarissen zeer gebrekkig zijn geïnformeerd waardoor ze geen toezicht konden uitoefenen en dat bij de aanbesteding van het gehele project alle geïnteresseerden zich terugtrokken, op één na. Dat laatste is opmerkelijk. SEO kan ook wat betreft de opstelling van de kosten en uitgaven een bedrag van 10 miljoen dollar niet verklaren. Ik heb het rapport bekeken en besproken met de landsadvocaat en het OM. Het leek mij nuttig om de vraagpunten verder te onderzoeken, in het bijzonder die over de partijen die in een keer bij de aanbesteding wegvielen en het bedrag van 10 miljoen dollar. Ik heb de landsadvocaat gevraagd om dat onderzoek zelf uit te voeren. Hij kan er een forensisch deskundige van een van de grote accountantsfirma's voor inschakelen. Als de landsadvocaat met een advies komt, ga ik daarmee naar het OM.

Het is heel nuttig om in deze kwestie een heldere, rechte lijn te trekken en ervoor te zorgen dat wij eerst alle feiten op tafel krijgen voordat wij conclusies trekken. Los van deze punten is er op het gebied van gover-nance sowieso een heleboel te leren door de bestuurders op Bonaire, zowel door die van het energiebedrijf als door die van het eiland, maar ook door de betrokken Ministeries van BZK en Economische Zaken. Wij zullen proberen om de aanbevelingen uit het SEO-rapport een goed vervolg te laten krijgen zodat de dingen de volgende keer beter gaan. Ondertussen heeft het Ministerie van Economische Zaken 5 miljoen euro uit de begroting vrijgemaakt om gedurende een aantal jaren onder-steuning aan Bonaire te geven. De prijzen voor elektriciteit zijn namelijk verhoogd. Om dat op een goede manier in te kunnen passen en eventueel aanvullende maatregelen te nemen en daarvoor tijd te bieden, hebben wij gedurende een langere periode een aflopend bedrag ter beschikking gesteld. Ik hoop dat ik naar het oordeel van de Kamer op deze wijze de kwestie de juiste aandacht geef.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Dit lijkt mij een goede lijn. Kan de Minister de Kamer goed op de hoogte houden, met name over de manier waarop hij de aanbevelingen uit het SEO-rapport die zijn ministerie betreffen, gaat opvolgen?

Minister **Kamp**: Ik zal twee dingen doen. Ik zal de Kamer informeren over de aanbevelingen met betrekking tot governance en de voortgang van het onderzoek. Ik geef de landsadvocaat opdracht dat onderzoek te laten instellen. De landsadvocaat zal daarvoor deskundigen aantrekken. De resultaten komen bij mij en daar ga ik eerst mee naar het Openbaar Ministerie. Als ik het geheel in beeld heb, informeer ik de Kamer zodat die daarvan kennis kan nemen.

Voorzitter. Wat betreft Wind op Zee zijn er een paar opmerkingen gemaakt, in het bijzonder over Wind op Zee dicht bij de kust. Er werd gezegd dat de PvdA en VVD daarmee al glunderend hebben ingestemd en dat er windmolens vlak voor de kust zijn geplaatst. Om te beginnen denk ik niet dat die fracties dat willen. Daarnaast hebben zij helemaal niet de gelegenheid gehad om ermee in te stemmen. Ik heb alleen tegen de Kamer gezegd dat het nuttig is, ingeval wij grote bedragen gaan uittrekken voor het realiseren van windmolens op zee, dat wij bekijken of op een verantwoorde manier op een of meerdere plekken een deel van de capaciteit op zee dichterbij de kust kan worden gerealiseerd. Je moet dan een afweging maken tussen natuurwaarden, toeristische belangen en het belang van de belastingbetaler, die misschien veel meer moet gaan betalen als de windmolens verder op zee komen. De omstandigheden zijn daar moeilijker, omdat de zee dieper is, er een langere verbinding van het windmolenpark naar het land gemaakt moet worden en het onderhoud duurder is. Wij brengen dit in beeld en pas als ik mijn conclusie heb getrokken, kan de Kamer er een opvatting over hebben. Bij mijn weten heeft de Kamer nog geen opvatting en ik ook niet. Ik doe onderzoek en zodra dat er is, krijgt de Kamer dat en spreken wij verder.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Ik had gevraagd of bepaalde aspecten in het onderzoek worden meegenomen, zoals natuurwaarden maar ook de effecten op de kusteconomie, recreatie en toerisme. Kan de Minister dat bevestigen?

Minister **Kamp**: Er wordt een afweging gemaakt. Wij brengen alle betrokken belangen in beeld. Iemand die alleen maar kijkt naar de natuurwaarden of naar het toeristisch belang zal zeggen dat er vlak bij de kust geen windmolens moeten komen. Er zijn echter ook andere belangen. De kunst voor de bestuurders is om de belangen te onderkennen, in beeld te brengen, tegen elkaar af te wegen en daarover een conclusie te trekken. Het trekken van die conclusie is mijn verantwoordelijkheid. De Kamer heeft de verantwoordelijkheid om deze conclusie te beoordelen en te bezien of zij mij de ruimte laat om op dat pad verder te gaan. Laat zij mij die niet, dan is het alternatief dat de windmolens verder de Noordzee op gaan en dan wordt de rekening daarvoor aan de afnemers van de energie in rekening gebracht.

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA): Begrijp ik goed dat de Minister de werkgelegenheidseffecten van windmolens dichterbij de kust expliciet meeneemt?

Minister **Kamp**: Ja. Als je spreekt over het toeristisch belang, kun je ook spreken over de werkgelegenheidseffecten. De onderzoeken die tot dusverre zijn uitgevoerd naar windmolens die al in het zicht van de kust zijn gerealiseerd, stemmen mij nog niet ongerust. Dat wil niet zeggen dat er geen andere dingen mogelijk zijn. Als ik praat over toeristische belangen, speelt het aspect van werkgelegenheid ook mee.

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA): Wij horen dat de inwoners zich zorgen maken. Het voorbeeld van Egmond heeft een andere omvang dan dat wat er straks mogelijk komt. Het is daarom lastig om de effecten goed in te schatten. Hoe kijkt de Minister daartegenaan?

Minister **Kamp**: Op dit moment staan er nog geen windmolens zo dicht bij de kust als in de toekomst het geval kan zijn. Als wij besluiten dat dat mag, hebben die windmolenparken andere effecten dan de windmolenparken die al gerealiseerd zijn. Het hangt wel af van de plek waar je dit doet. Als je het voor de Tweede Maasvlakte doet, is dat wat anders dan voor de kust van Egmond. Bij de Tweede Maasvlakte zijn er weer ecologische afwegingen die belangrijk zijn. Het is heel gemakkelijk om tegen Egmond, Bergen, Ameland en Zeeland te zeggen dat ze hun zin krijgen en dat de windmolens verderop in zee komen te staan. Als je de hoge kosten daarvan aan de energieafnemers in rekening brengt, moet je niet raar staan te kijken als daar ook weer mensen ontevreden mee zijn. Dat is ons bestuurlijk werk. Wij moeten al die verschillende belangen zien, er begrip voor hebben, ze beschrijven, tegen elkaar afwegen en een verantwoorde beslissing durven en kunnen nemen. Dat doen wij ook nu weer.

Voorzitter. Mevrouw Van Veldhoven zei dat er tussen de provincies soepel omgegaan moet worden met Wind op Land en dat het ook wel aardig is als men met alternatieven voor Wind op Land komt. Ik ben dat niet van plan. Voor de ambitieuze taakstelling voor energie, die voor een deel ingevuld moet worden met Wind op Land en Wind op Zee, hebben wij een positie ingenomen over wat er minimaal moet komen. Vervolgens hebben wij daar afspraken over gemaakt met het IPO en is het over alle provincies verdeeld. Ik wil daar alle provincies aan houden. Als er andere mogelijkheden zijn, is dat mooi en gaan wij die benutten. Wij hebben immers nog genoeg uitdagingen op het punt van duurzame energie. Als ik echter ga glijden wat betreft de doelstelling voor Wind op Land, creëer ik mijn eigen probleem. En ik heb al problemen genoeg.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Ik deel de zorg van de Minister dat wij niet moeten gaan glijden in de hoeveelheid duurzame energie waarover wij hebben afgesproken dat de provincies verantwoordelijkheid dragen. Ik ben dat helemaal met hem eens. Dat is de bottomline. Maar als de ene provincie met de andere een afspraak wil maken over het overdragen van een deel van die verantwoordelijkheid en men onderling tot overeenstemming komt, waarom zouden wij daar dan tegen zijn?

Minister **Kamp**: Het gaat om het signaal. Ik ben al een jaar bezig om met het IPO afspraken te maken over de 6.000 MW die op land moeten worden gerealiseerd. De provincies hebben er onderling heel veel over gesproken. Ze zijn er allemaal mee bezig en hebben een delegatie vanuit het IPO aangewezen. Die delegatie heeft met mij een afspraak gemaakt en gezegd dat zij akkoord gaat met die 6.000 MW en waar ze terecht komen. Het is dus precies ingekaderd. Als ik zeg dat er geschoven mag worden, zegt straks de ene provincie dat de andere provincie zich niet aan de afspraken houdt en dat zij dat ook niet meer doet. Je komt in moeilijke discussies terecht. Het is heel complex als je lang gepraat hebt, veel dingen hebt uitgezocht en tot de overtuiging bent gekomen dat er iets moet gebeuren. Dat is helemaal niet makkelijk. Eerst moeten de provincies de gemeenten zover zien te krijgen en de gemeenten moeten weer omgaan met de initiatiefnemers en de bevolking. Dat krijg je alleen maar voor elkaar als je een heldere lijn hebt: waarom doen wij dit en wat moeten wij doen? Ik doe het op mijn manier, houd ze aan de afspraken en zorg ervoor dat die worden nageleefd.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Als de Minister ervan overtuigd is dat geen enkele verschuiving mogelijk is, gebeurt er ook niets als je de mogelijkheid wel biedt. De Minister en ik delen dezelfde doelstelling. Als hij ervan overtuigd is dat dit de manier is om deze doelstelling te bereiken, volgt hij een heldere lijn. Mijn andere vraag was hoe de Minister ervoor gaat zorgen dat de doelstelling gehaald wordt. Er zijn provincies

die meer willen doen, maar er zijn ook provincies die heel langzaam gaan. Hoe gaat de Minister daarmee om?

Minister **Kamp**: Wij hebben eerst met alle provincies afspraken gemaakt over de verdeling. Daarna hebben wij afspraken gemaakt over het moment waarop het allemaal geregeld moet worden. Recentelijk hebben wij afspraken gemaakt over de gevolgen als dingen niet lukken. Dan zijn de provincies verantwoordelijk voor het bedenken van alternatieven en de tijdige uitvoering daarvan. Wij gaan deze afspraken nu uitvoeren. De provincies zijn met de gemeenten bezig en daar lopen de initiatiefnemers weer doorheen. Er zit een heleboel achter. Om het allemaal voor elkaar te krijgen, is het belangrijk dat je aanstuurt op de hoofdlijnen. Ik ben van plan dat te doen.

Voorzitter. Zodra een concreet project in beeld komt, ontstaat daar van alles omheen. Er zijn initiatiefnemers die een project met een bepaalde capaciteit in Borger-Odoorn willen realiseren. De provincie en de gemeente kijken er anders tegenaan en de mensen in het gebied hebben ook een opvatting. Uiteindelijk is na een heleboel overleg een conclusie getrokken en wordt gestreefd naar de realisatie van een capaciteit tussen de 150 en 185 MW. Als het bij 150 MW blijft, zal er elders 35 MW gevonden moeten worden. Waar dat precies is en op welke manier dat gebeurt, ligt bij de provincie. Iedereen heeft zijn eigen taak. Wij hebben onze verantwoordelijkheden voor het geheel, de financiering en de spreiding over het land en vervolgens ligt het bij de provincie. Misschien is er een alternatief in de omgeving van Emmen of Coevorden of zijn er andere dingen denkbaar, maar het is aan het provinciale bestuur om daarmee aan de gang te gaan. Dat zal het ook doen. Er is een stuurgroep ingesteld waarin wij samen met de provincie Drenthe, de initiatiefnemers en de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze bekijken hoe wij dit het beste kunnen uitwerken. Er wordt een MER-onderzoek gedaan en de inspraakprocedures gaan lopen. Het gehele nette stelsel dat wij hebben opgebouwd om dit soort besluitvorming goed te laten verlopen, is gestart en de overheden zijn bereid om goed samen te werken.

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA): De Minister zegt dat er andere dingen denkbaar zijn met betrekking tot Wind op Land in Drenthe. Is het voor te stellen dat die laatste 35 MW in andere delen van Drenthe gevonden worden? Heeft de provincie Drenthe de ruimte om dit zelf aan te vliegen?

Minister **Kamp**: Het gaat mij erom dat in Drenthe het totaal wordt gerealiseerd. Ik wil graag meewerken aan het grote ambitieuze project in het noorden van Drenthe en proberen om dat volgens de planning te realiseren. Hoe groot het precies wordt, zullen wij zien. Als het voor een deel daar niet kan, dan zal het tijdig ergens anders moeten plaatsvinden. Ik stuur erop dat het totaal in Drenthe tijdig wordt gerealiseerd. Ik ben bereid om bij al die projecten in een stuurgroep mee te werken of de rijkscoördinatie-regeling toe te passen.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Ik heb nog drie vragen over Wind op Land gesteld. Hoe beoordeelt de Minister de kwaliteit van de rapportages van de provincies aan EZ? De Provincie Noord-Holland zal pas in december 2014 een besluit nemen. Dat loopt niet synchroon met het proces van de Minister. Noord-Holland stelt ook extra eisen: voor elke windmolen moeten er twee gesloopt worden. Dat maakt een project als dat op het NDSM-terrein in Amsterdam-Noord onmogelijk. Misschien beantwoordt de Minister deze vragen later in zijn betoog?

Minister **Kamp**: Al zou ik ze in mijn betoog beantwoorden, dan loop ik er nu toch maar op vooruit. Mevrouw Van Tongeren is te ongedurig. Wij hebben net de afspraak met de provincies gemaakt en die moeten hun rol

gaan vervullen. Ze moeten bekijken wat er aan plannen ligt, wat erbij moet komen en hoe daar draagvlak voor georganiseerd kan worden. Dat is hun rol en daarin moet ik niet treden. Ik moet niet zeggen: Noord-Holland, jullie hebben dit toegezegd en nu moeten jullie dit en dat gaan doen. Dat is niet goed. Ik moet ze hun werk laten doen. De afspraken en de besluitvorming moeten voor een bepaald tijdstip zijn afgerond. Op weg daarnaartoe houd ik dat in de gaten. Tussentijds krijg ik zeker rapportages van de provincies. Ik zal die samenvoegen en een tussenrapportage met de stand van zaken naar de Kamer sturen. De Kamer kan dan beoordelen of zij er vertrouwen in heeft dat de 6.000 MW aan Wind op Land er komen om de duurzame energiedoelstelling van 16% in 2023 en 14% in 2020 te realiseren. Laat de provincies hun werk doen, laat mij op het juiste moment rapporteren en bekijk dan hoe het ervoor staat. Wees op dit moment, zeg ik in alle bescheidenheid, niet zo ongedurig.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Ik denk niet dat ik te ongedurig ben, maar dat de Minister een fractie ongeduriger zou moeten worden. De provincie Noord-Holland heeft in december 2013 een werkplan Wind op Land vastgesteld. Hierin schrijft zij dat zij op zijn vroegst in december 2014 besluiten zal nemen over mogelijke locaties. Daarna moet het gehele ruilverkavelingstraject met twee windmolens voor één windmolen nog plaatsvinden. Regeren is vooruitzien. Je kunt nu al zien aankomen dat dit niet synchroon loopt met de plannen van de Minister. Als je nu ingrijpt, kun je nog bijsturen. Wordt er gewacht tot de zomer dan zijn wij weer zes maanden verder. Mijn tweede vraag ging over het project op het NDSM-terrein. Dat project wil eigenlijk iedereen. Is dat geen project dat ook de Minister aanspreekt en waarover een goed gesprek met de provincie Noord-Holland moet plaatsvinden?

Minister **Kamp**: Het helpt niet als ik ga vertellen welke projecten mij wel of niet aanspreken. Het helpt wel als ik, als betrokkene bij de rijksoverheid en eerst verantwoordelijke, aan de provincies duidelijk maak wat er moet gebeuren en ervoor zorg dat de provincies bevestigen dat zij dit willen doen. Ze zeggen allemaal dat ze het tijdig willen doen en dat ze met alternatieven komen als er beletselen zijn. Vervolgens moet ik die overheden ook de ruimte laten om het zelf op te pakken. De commissaris van de Koning in Noord-Holland was zelf bij de gesprekken betrokken. Andere deelnemers waren gedeputeerden uit Noord-Brabant, Groningen en andere delen van het land. De mensen waren allemaal zeer gemotiveerd, hebben heel bewust en met overtuiging de afspraken gemaakt en zijn allemaal in hun provincie bezig om die uit te voeren. Dat vertrouwen moeten wij hun gunnen. Ik zal de Kamer tussentijds informeren. Kom dan met uw opvattingen. Dat u tussentijds al zegt dat u iets een mooi project vindt en dat u wilt dat de Minister dat zegt, mag. Ik doe dat liever niet omdat ik ze graag hun eigen werk laat doen.

Voorzitter. Mevrouw van Tongeren zei dat in de meeste landen het energieverbruik is gedaald, maar in Nederland niet. Ik weet niet of wij ontzettend moeten juichen als het energiegebruik in Nederland erg gedaald is. Dat zou ook een teken zijn dat wij een groot economisch probleem hebben. Waar is het energieverbruik namelijk het meest gedaald? In de zuidelijke landen: Griekenland, Italië en Spanje. De uitzondering is Denemarken waar een forse beweging richting windenergie op gang is gekomen. Daar zijn bijzondere resultaten voor het energieverbruik gerealiseerd. Wij hebben binnen onze eigen economische context gelet op de gemaakte afspraken en de dingen gedaan die wij moesten doen. Wij hebben met het gehele veld een langetermijnafpraak over energie-efficiency gemaakt. Dat is een zeer ambitieuze doelstelling die wij de komende tien jaar gaan uitvoeren. Wat betreft duurzame energie hebben wij zowel de inhoudelijke regeling als de financiering vastgesteld. Wij zijn nu begonnen om al die ambitieuze doelstellingen uit

te voeren. Zo'n onderzoek is interessant, maar wij kunnen vaststellen dat wij al besloten hebben tot al die dingen die je volgens het onderzoek moet doen.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Het is een nieuwsrelease van Eurostat. De Europese Unie heeft dit naar buiten gebracht. Het energiegebruik in Duitsland daalt met 10%, in Frankrijk met 5,5%, in het Verenigd Koninkrijk met 12%, in Italië met 12% en in Spanje met 11%. Deze cijfers zijn van 2006 tot 2012. Ik begrijp dat de Minister daar persoonlijk niet de verantwoordelijkheid voor draagt, maar de cijfers zijn gedeeltelijk van voor en gedeeltelijk van na de economische crisis en van landen die het zeker niet allemaal economisch slechter doen dan Nederland. Zou dit niet een prikkel voor de Minister moeten zijn om meer te kijken naar energiebesparing?

Minister **Kamp**: Ik voel mij overal verantwoordelijk voor, al was het maar vanwege het feit dat ik hier over drie maanden al twintig jaar meedraai. Wij hebben voor zowel energiebesparing, als duurzame energie, als de bijdrage aan de CO₂-reductie onder grote politieke druk de meest ambitieuze doelstellingen in het regeerakkoord vastgesteld. Vervolgens hebben wij in het energieakkoord met het gehele veld afspraken gemaakt. Nu gaan wij deze vanaf 2014 tot 2023 allemaal uitvoeren. Dan kan ik wel terugkijken naar 2006 en 2012, maar daar schiet ik niet zo veel mee op. Op grond van de huidige situatie hebben wij afspraken gemaakt. Die zijn politiek en in het veld gedekt en die gaan wij nu uitvoeren. Voorzitter. De heer Jansen en anderen hebben gesproken over de geothermie. De heer Leegte noemde een paar projecten die hij heel mooi vindt en waarvan hij vindt dat daaraan bijgedragen moet worden. EBN is ook in beeld gebracht. EBN is voor 100% een staatsbedrijf dat een rol speelt in het gasgebouw. Ik heb eerder aangegeven dat het gasgebouw, dat in de jaren zestig en daarna is opgebouwd, in een nieuwe situatie komt. Het einde van de gaswinning komt in zicht. Wij gaan voor de transitie naar duurzame energie en er zal straks op grote schaal gas worden ingevoerd. Hoe moeten wij in die nieuwe constellatie tegen dat geërfde gasgebouw aankijken en welke rol speelt EBN daarin? Ik laat een onderzoek naar het gasgebouw inclusief de rol van EBN instellen. Dat onderzoek wordt voor de zomer afgerond en dan kom ik met mijn conclusies naar de Kamer. In de tussentijd moeten wij ons goed realiseren dat geothermieprojecten mee kunnen doen in de SDE+. Als een geothermieproject een subsidie nodig heeft en die wordt toegekend, kan het project uitgevoerd worden. Inmiddels is aan tien geothermieprojecten subsidie toegekend. Ook voor de projecten die de bijzondere belangstelling van de heer Leegte hebben, geldt dat zij subsidie kunnen aanvragen. Het lijkt mij niet verstandig om daar met een staatsdeelneming in te gaan zitten en op een andere manier iets extra's te doen. Ik wil zeker kijken naar de mogelijke expertise bij EBN, die nuttig kan zijn voor dit soort projecten. Het kan echter niet zo zijn dat de gedachte blijft bestaan dat er naast de SDE-plusregeling op een andere manier geld gehaald kan worden.

De heer **Jan Vos** (PvdA): Bij mijn weten is EBN weliswaar een staatsbedrijf, maar ook een normaal bedrijf. Als dat bedrijf op basis van goede rendementsverwachtingen wenst deel te nemen aan duurzame energieprojecten, mag ik ervan uitgaan dat het management met zijn energieachtergrond in staat is om dat adequaat te beoordelen. Ik kan mij goed voorstellen dat het bedrijf daarin wil meebewegen. Gas en fossiele brandstoffen bewegen op dit moment moeilijk, terwijl groene en duurzame energie de toekomst is. Als ik een bedrijf als EBN zou runnen, zou ik meegaan in de beweging. Waarom zouden wij dat bedrijf daarin niet gewoon vrijlaten?

Minister **Kamp**: EBN is onderdeel van het gasgebouw en moet een rol spelen in de winning van gas in Nederland. Als er expertise is die ook op andere velden nuttig kan zijn, dan kan EBN die doorgeven, maar EBN kan niet buiten de eigenlijke taak allerlei dingen op zich nemen. Dat stel ik niet op prijs. Ik sta open voor de toekomst. Ik laat het gasgebouw evalueren en de rol van EBN daarbij betrekken. Ik laat ook het beleid ten aanzien van eventuele deelname in de projecten die de heer Vos noemt in beeld brengen. Tot het moment dat het onderzoek er is, wil ik de rol van EBN beperken tot die van het ten dienste stellen van kennis en expertise aan projecten voor bijvoorbeeld geothermie, als dat nuttig en gewenst is. Na die periode kunnen wij bekijken welke rol wij voor EBN zien en of, als er nog een rol is, wij die beperken tot het gasgebouw of verbreden.

De heer **Jan Vos** (PvdA): Ik vind de suggestie van de Minister om dat onderzoek af te wachten uitstekend. Ik wil ook geen rollen verwisselen: de Minister is lid van de VVD en ik van de PvdA. Ik denk echter dat het goed is dat het bedrijf zich vrij kan bewegen, zelfs al is het een staatsonderneming. Nokia zat vroeger in de hout- en papierindustrie en is op een gegeven moment mobiele telefoons gaan maken en daarmee heel succesvol geweest. Apple is begonnen met computers en maakt nu ook prachtige zaken als de iPad. Ik wil zo'n bedrijf een bepaalde vrijheid gunnen, maar wacht het onderzoek af.

Minister **Kamp**: Ik gun graag vrijheid aan bedrijven en ik reguleer graag overheidsbedrijven binnen de overheidsdoelstellingen. Daarvoor is er het deelnemingenbeleid waarvoor de Minister van Financiën verantwoordelijk is. Ik kijk anders tegen overheidsbedrijven aan, maar ik sta open voor de mogelijkheden die ik net heb genoemd. Ik denk dat het huidige gasgebouw er op dit moment niet was gekomen. Moeten wij dat veranderen en zo ja, op welke wijze? Dat komt bij het onderzoek naar voren.

De heer **Paulus Jansen** (SP): Voor zover mij bekend is EBN niet alleen actief op het gebied van gaswinning, maar ook op het gebied van oliewinning en gasopslag. De activiteiten zijn dus breder dan alleen gaswinning. De taak van EBN is om te participeren in de ondergrond van Nederland en onder het continentaal plat. Vindt de Minister geothermie dan geen logische uitbreiding van de bestaande activiteiten? Ik sluit mij aan bij de heer Vos. Als er tegen een normaal rendement, niet tegen zo'n excessief rendement als de gaswinning geeft, een investering kan worden gedaan en de twee projecten in de pijplijn vlotgetrokken kunnen worden, kun je dan niet in de vorm van een green deal proberen deze twee projecten vlot te trekken en het tempo in de geothermie te houden? Anders zouden de projecten niet doorgaan, terwijl er SDE-plusgeld beschikbaar is.

Minister **Kamp**: EBN is vooral een onderdeel van het gasgebouw. Zo is EBN ook tot stand gekomen. Wij hebben de NAM, de Gasunie en GasTerra ingesteld. Shell en Exxon Mobile zijn erbij betrokken. De overheid doet wat rechtstreeks en wat via EBN. Als ik praat over gaswinning, praat ik ook over gasopslag. Er is ook oliewinning, maar die staat in Nederland in een heel andere verhouding dan gaswinning. EBN en de gaswinning komen in beeld en de Kamer kan straks lezen welke conclusies ik trek. Voor de twee geothermieprojecten moet niet de gedachte bestaan dat via een green deal extra geld beschikbaar kan komen. Ik heb geen extra geld voor green deals. Bij green deals nemen mensen initiatieven en kan de overheid die binnen de bestaande kaders ondersteunen en bepaalde regels veranderen of wegnemen om ervoor te zorgen dat het project gerealiseerd kan worden. Ik wil op die manier naar die projecten kijken, maar men moet niet denken dat de een alleen geld krijgt uit SDE+ en de

ander uit SDE+ met daarnaast nog wat anders. Zo werkt het niet. Wij hebben voor alle projecten de SDE-plusregeling.

De heer **Paulus Jansen** (SP): Kan de Minister uitleggen wat hij onder extra geld verstaat? Wij zijn het er toch over eens dat het geen subsidie betreft? Volgens mij zegt EBN dat hier een rendabele businesscase ligt waarmee wij geld kunnen verdienen. Het is toch gek dat de Minister zegt dat EBN in oliewinning en gasopslag, dus in aanpalende activiteiten, wel mag deelnemen? Het is een van de taakstellingen van het kabinet en een publiek belang om geothermie te laten groeien, maar EBN moet van de Minister de komende zes maanden op de handen gaan zitten. Men mag niet eens de twee projecten die rendabel zijn, cofinancieren. Kan de Minister dat nog eens uitleggen?

Minister **Kamp**: Ik wil helemaal niet dat EBN zich in dit type projecten gaat verdiepen en gaat bekijken hoe het bij allerlei duurzame projecten betrokken kan worden. Daar is EBN niet voor. Ik weet niet wat ik met EBN ga doen. Ik weet ook niet of als EBN niet zou bestaan, ik het op dit moment in het leven zou roepen. EBN bestaat nu eenmaal, maar ik weet niet of ik ermee doorga. Dat moet allemaal bekeken worden. Als je een gasgebouw met een ingewikkelde constructie in het leven roept, is het heel nuttig om na enkele tientallen jaren – tegenwoordig evalueren wij al na drie jaar en de Kamer wil soms zelfs al na tien maanden evalueren – te bekijken welke constructie is ingesteld en hoe wij daarmee verdergaan. In de tussenperiode dat ik met het onderzoek bezig ben, wil ik niet dat EBN zich met allerlei extra dingen gaat bezighouden. Als er op een rendabele manier in een project geïnvesteerd kan worden, moet iemand dat vooral doen, maar daar is EBN niet voor. Als er bij EBN expertise is die de komende zes maanden ten goede kan komen aan dit soort projecten, kan en mag dat, ook in het kader van een green deal. Er komt echter geen financiële participatie en subsidie beschikbaar. Alle duurzame energieprojecten worden gefinancierd via SDE+.

De heer **Leegte** (VVD): Niemand vraagt om extra geld. EBN kan een extra activiteit ontwikkelen waardoor er meer rendement binnenkomt voor de Staat. Dat lijkt ons goed. De achtergrond daarvan is de bijdrage van EBN aan het gasgebouw. Dit project is ten opzichte van andere projecten bijzonder, omdat het gaat over nieuwe technieken waarmee op een nieuwe en rendabele manier gas gewonnen kan worden in de gas- en oliebouw. Ik zie het project dan ook als een experiment om te bekijken hoe wij dit in de gaswereld kunnen toepassen en het project haalbaar kunnen maken. De Minister zegt dat het gaat om kennis en expertise. Kunnen wij dan een bruggetje vinden naar het deel van de kennis en expertise die nodig is voor de gaswinning? Volgens mij is dat een Kamerbrede wens.

Minister **Kamp**: Ik wil niet per project sturen. Dat is mijn taak niet en ik heb daar niet de expertise voor. Als ik een SDE-plusregeling heb voor alle projecten, ga ik niet een paar projecten eruit trekken om te bekijken of ik een staatsbedrijf kan laten investeren. Dat is geen heldere lijn. Het is beter om de heldere lijn vast te houden en EBN te laten doen waar het voor is, de SDE+ te laten werken, en de green deals te benutten en te ondersteunen. Ik ga niet tegen EBN zeggen dat het deel kan nemen omdat men geld kan verdienen. Misschien verliest men wel geld. Als er een goed rendement te behalen is, heb je EBN daar niet voor nodig. Er zijn al tien geothermieprojecten gerealiseerd waar subsidie aan is toegekend. Als de initiatiefnemers een goed project hebben, zullen zij daarvoor subsidie kunnen krijgen en het kunnen uitvoeren. Als zij daarvoor geld moeten aantrekken, moeten zij dat op de normale manier doen en niet via de omweg van EBN.

De heer **Leegte** (VVD): Toch blijf ik zoeken naar een bruggetje. De heldere lijn is dat er een evaluatie komt en dat het onzeker is hoe EBN eruit gaat zien. Wij weten allemaal dat de olie- en gaswinning gaat afnemen. Dat betekent dat EBN gaat doodbloeden of nieuwe activiteiten gaat organiseren, zoals Nokia heeft gedaan. Het zou voor de hand liggen om dan een experiment naar de mogelijkheden te doen. Het gaat om een techniek die ten dienste staat van de gastechniek, namelijk de doublettechniek. Kunnen wij voor deze Kamerbrede wens een bruggetje vinden en er een mouw aan passen?

Minister **Kamp**: Ik zoek niet naar een bruggetje. Ik ben in het geheel niet op zoek naar het organiseren van iets bijzonders. Ik zou het prettig vinden als de heer Leegte ingaat op mijn argument dat de SDE-plusregeling voor iedereen moet gelden. Geothermieprojecten en alle andere varianten van duurzame energie kunnen daaraan ook meedoen. Er zijn aanvragen gedaan voor geothermie en daarvan zijn er tien gehonoreerd. Dan ga ik niet zoeken naar bruggetjes om te bekijken hoe EBN zich eventueel kan verbreden en in geothermie kan financieren. Ik doe nota bene een onderzoek naar de toekomst van de organisatie. Ik ben dat niet van plan.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): De Minister zegt dat hij op de korte termijn niets voor dit specifieke project wil doen. Hij merkt echter dat dit breed leeft in de Kamer en dat zij geïnteresseerd is in de rol die EBN mogelijk kan spelen. Als het niet op de korte termijn kan, valt het dan wel onder het onderzoek naar de toekomst van EBN?

Minister **Kamp**: Dat is niet de hoofdlijn van het onderzoek. Het onderzoek gaat over het gasgebouw als geheel en de positie van EBN als onderdeel daarvan. EBN is een kleine organisatie en voor 100% een staatsdeelname. Daarover is meer te vertellen, maar dat zal uit het onderzoek zeker naar voren komen. In afwachting van het onderzoek ga ik EBN niet de gelegenheid geven om zich te verbreden. Integendeel, ik wil eerder dat de zaak in afwachting van het onderzoek bevroren wordt. Ik ben wel bereid om dit bij het onderzoek te betrekken, want wij hebben deze opzet voor de komende jaren nodig. De komende jaren is er een transitie naar duurzame energie en moeten wij gas gaan importeren in een grotere hoeveelheid dan wij op dit moment doen. Als wij het gasgebouw in stand houden dan is het logisch om te bekijken of de rol van EBN verbreed kan worden. Ik betrek dat bij het onderzoek, maar vooruitlopend daarop zal ik handelen zoals ik heb gezegd.

Voorzitter. De heer Leegte zei dat ik Greenpeace en Natuur & Milieu op het matje moet roepen, omdat ze dingen hebben gezegd over biomassa die hij niet goed vindt. De heer Leegte en ik kennen de natuur- en milieuorganisaties. Het is heel mooi dat ze hebben meegewerkt aan het energieakkoord en dat wij gezamenlijk afspraken hebben gemaakt. Het is ook heel goed om elkaar aan die afspraken te houden. Vandaar dat er een SER-commissie onder leiding van de heer Nijpels is ingesteld. Die zal de afspraken heel precies volgen en wij zullen elkaar daar ook op aanspreken. Ik doe dat echter in dat verband en via de heer Nijpels. Ondertussen heb ik niet het idee dat Natuur & Milieu aan mijn touwtjes danst. De organisatie heeft haar eigen cultuur en prioriteiten en daar laat ik haar graag vrij in. In verband met het energieakkoord moeten wij allemaal wel de aangegane verplichtingen nakomen.

In het energieakkoord hebben wij afgesproken dat wij in het bij- en meestoken van biomassa in de elektriciteitscentrales de 25 petajoule niet overschrijden. Bovendien hebben wij afgesproken dat wij binnen die 25 petajoule gaan bekijken hoe wij die biomassa optimaal kunnen gebruiken en het meeste rendement eruit kunnen halen, het zogenaamde cascade-systeem. Daarover vindt momenteel overleg plaats tussen de ngo's, de energiesector, het Rijk en alle andere partijen. De natuur- en milieuorgani-

saties sorteren daarop voor en komen al met gedachten. Laat ze die vooral in dat overleg inbrengen. Dan zullen wij bekijken wat wij daar verder mee kunnen doen.

De kolendeal is een belangrijk onderdeel van het energieakkoord. Wij hebben daarin afgesproken dat de vijf oudste kolencentrales dichtgaan. In haar wijsheid heeft de ACM uitgesproken dat dit niet mag. Wij hadden daar in het energieakkoord rekening mee gehouden en afgesproken dat de ACM de sluiting moest toetsen. Ik bijt op de tanden en zal niet zeggen dat ik het betreurt; ik stel het gewoon als feit vast. Het is wel jammer dat die uitspraak is gedaan, want de partijen hebben zelf tot sluiting besloten. De vakbonden, de energiebedrijven, natuur- en milieuorganisaties en alle overheden waren daarbij betrokken. Ze hebben een groot pakket gemaakt waarvan het dichtgaan van die oude centrales een onderdeel was. De eigenaren van de energiebedrijven zijn daartoe bereid en mogen dat nu niet doen. Toch vind ik dat het wel moet gebeuren. Ook de partijen die het energieakkoord hebben afgesloten, zijn nog steeds van mening dat het moet gebeuren en bekijken onder leiding van SER-voorzitter Draijer op welke wijze dit kan. Dat is niet gemakkelijk. Er zijn verschillende varianten denkbaar, maar die hebben allemaal hun bezwaren. Mevrouw Van Veldhoven vroeg of ik uitsluit dat dit via een wettelijke regeling gaat gebeuren. Ik sluit dat niet uit, maar ik zeg wel dat al die verschillende varianten hun nadelen hebben. Wij bekijken nu of wij voor een van die varianten kunnen kiezen en het er gezamenlijk over eens kunnen worden. Het doel staat in ieder geval overeind. Wij proberen de oplossing voor het probleem in SER-verband te vinden en schatten in dat wij de Kamer hierover in het begin van het tweede kwartaal, zeg in april, kunnen informeren.

De heer **Jan Vos** (PvdA): Ik had gevraagd of wetgeving nodig was. Ik begrijp dat de Minister daar niet op vooruit wil lopen. In Ontario is door de liberale premier Kathleen Wynne besloten om alle kolencentrales te sluiten. Mijn fractie is het er helemaal mee eens dat wij het energieakkoord goed moeten uitvoeren. Ik vind het tekenend dat in een groot gebied als Ontario de liberale premier de centrales gewoon dichtgooit. Zij maakt daarmee ook furor. Zij heeft steun gekregen van Al Gore en andere landen kijken met verbazing toe hoe krachtdadig daar wordt opgetreden. Ik wil alle partijen oproepen om dit cruciale onderdeel van het akkoord tot een goed einde te brengen zodat wij het akkoord verder kunnen uitvoeren.

Minister **Kamp**: Ik stel die oproep op prijs en onderschrijf die. Ik onderschrijf niet de gedachte dat wij alle kolencentrales in Nederland moeten sluiten. Ik kijk bijvoorbeeld naar Groningen waar een grote kolencentrale net is afgebouwd. Daarin is 1,5 miljard euro geïnvesteerd door een Duits bedrijf dat in Nederland behoorlijk in de financiële problemen zit. Als je zo'n kolencentrale sluit, gaat de rekening meteen richting het Rijk. De heer Vos roept de partijen op om de afspraken die in het energieakkoord zijn gemaakt, uit te voeren. Die uitspraak ondersteun ik graag. Voorzitter. Mevrouw Van Tongeren vroeg hoe het zit met de motie van mevrouw Vos uit de Eerste Kamer. Ik heb de Eerste Kamer daarover een brief gestuurd. Tegenwoordig wordt het vaak dubbel gedaan. De Tweede Kamer behandelt het wetsvoorstel, amendeert en komt met moties. Vervolgens dient de Eerste Kamer novellen in en komt zij ook met moties. De vraag of het de bedoeling is dat dit dubbel gebeurt, laat ik graag aan de staatsrechtgeleerden over. Ik heb met de praktijk te maken. Het lijkt mij het beste om een motie van de Eerste Kamer met de Eerste Kamer af te wikkelen. Over de uitwerking van deze motie heb ik een brief aan de Eerste Kamer gestuurd. Als mevrouw Van Tongeren daar prijs op stelt, zal ik haar een afschrift van die brief geven. Dan kan zij zelf bepalen of zij de

afwerking daarvan aan haar actieve collega's in de Eerste Kamer laat of dat zij zich ermee wenst te bemoeien.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Ik wens me daar graag mee te bemoeien omdat het een onderdeel van het energieakkoord betreft. Net zoals de Minister krijg ik er veel vragen over. Ik heb er een aantal doorgestuurd. In het artikel van de Wet milieubeheer, die ook voor de Tweede Kamer geldt, staat het woord «eigenaar» en niet de term «voor eigen rekening en risico» die de Minister hanteert. Ik kan mij voorstellen dat de Minister de Kamers tegelijkertijd beantwoordt. Ik lees mij graag in in de stukken van de Eerste Kamer, maar heb eigenlijk al voldoende stukken om te lezen. Ik zou het op prijs stellen als de Minister mij in dit overleg een globaal antwoord geeft. In de optiek van de GroenLinks-fractie kan de Belastingdienst überhaupt niet uitvoeren wat de Minister voorstelt.

Minister **Kamp**: De elementen die mevrouw Van Tongeren naar voren brengt, heb ik door haar partijgenoot mevrouw Vos dubbel en dwars voorgelegd gekregen in de Eerste Kamer. Ik heb daarop gereageerd. Vervolgens is een motie ingediend waarop ik ook heb gereageerd. Ik moet daarover met de Eerste Kamer spreken en ik vind het raar om over precies hetzelfde onderwerp met dezelfde elementen ook met de Tweede Kamer te praten. Het is aan mevrouw Van Tongeren om te bepalen of zij dit wil. Ik zal haar de brief ter kennisgeving sturen zodat zij kan zien wat ik gedaan heb. De lijn in mijn brief is dat ik mevrouw Vos tegemoet kan komen door de regeling zodanig te veranderen dat je niet alleen als eigenaar van een appartement maar ook als huurder van deze regeling gebruik kunt maken. Ik heb in de brief aan de Eerste Kamer uitgelegd hoe dat vervolgens gaat gebeuren. Mijn suggestie is om daar kennis van te nemen en het punt af te laten handelen door de Eerste Kamer. Mocht het anders zijn, dan zal ik met zowel de Eerste als de Tweede Kamer over hetzelfde onderwerp communiceren.

Voorzitter. Met de slimme meter zijn wij een behoorlijk eind opgeschoten. Op 600.000 adressen hebben wij de zogenaamde kleinschalige uitrol gedaan. Ik vind het al behoorlijk grootschalig. Op 600.000 adressen zijn inmiddels slimme meters neergezet en dat heeft heel goed uitgepakt. Minder dan 2% van de mensen heeft gezegd dat men er geen prijs op stelt. Meer dan 98% van de mensen doet dat wel. Wij overleggen met de netbeheerders, de energieleveranciers, de kennisinstellingen en de partijen die bij de proeftuinen betrokken waren over de vraag hoe wij conclusies voor het vervolg kunnen trekken. Wij hebben daarbij de motie-Jansen/Leegte betrokken. Bij het vervolg van de grootschalige uitrol zal iedereen in Nederland in een niet te laag tempo de beschikking krijgen over de slimme meter. Kan er dan ook meteen met flexibele prijzen worden gewerkt? Dat is niet zo. Er kan niet afhankelijk van wat in het huishouden gebeurt met verschillende prijzen worden gewerkt. Om dat voor elkaar te krijgen, moeten het gehele apparaat en de administratieve processen van de energieleverancier aangepast zijn. Bovendien is het noodzakelijk, zeg ik tegen mevrouw Van Veldhoven, dat er bij de huishoudens een infrastructuur komt waardoor ze kunnen spelen met hun energieverbruik. Je kunt in een huishouden een warmtepomp hebben of een elektrische auto of apparatuur waardoor je je wasmachine pas laat draaien als de stroom goedkoop is of als je eigen stroomvoorziening werkt. Je kunt ook regelen dat je op afstand via je telefoon je wasmachine aanzet. Het is dus zowel bij de huishoudens als bij de energieleveranciers nodig om zich daarop in te stellen. Met de slimme meter hebben wij de eerste belangrijke stap gezet. Vervolgens moeten wij de vervolgstappen zetten om ervoor te zorgen dat iedereen een bijdrage kan leveren, zodat de energieproductie en -consumptie zo dicht mogelijk bij de huishoudens plaatsvindt en zo dicht mogelijk bij elkaar is waardoor huishoudens

beïnvloed worden. Het organiseren van die dingen is een mooie uitdaging voor de komende jaren.

Mevrouw Van Tongeren zei dat zij uitspraken van verschillende belasting-inspecteurs heeft gelezen die in dezelfde situaties verschillend handelen. Mevrouw Van Tongeren was zo vriendelijk om mij van te voren in kennis te stellen van de vraag die zij ging stellen zodat ik mij daarop kon voorbereiden. Ik heb beide dossiers bekeken en vind ze niet vergelijkbaar. In het ene geval gaat het om een ondernemer die een natuurlijk persoon is en in het andere geval om een directeur-grotaandeelhouder met zijn eigen bv. Dat zijn verschillende situaties. Ik vind wel dat over de fiscale behandeling van thuislaadpunten geen misverstand mag bestaan. Ik zal ervoor zorgen dat de Belastingdienst op zijn website precies aangeeft wat wel en niet kan.

Mevrouw Mulder zei dat ik zonder toestemming van het SodM een besluit over de gaswinning heb genomen. Ik heb geen toestemming van het SodM nodig. Het SodM adviseert mij op één punt, maar ik heb rekening te houden met andere punten, zoals de leveringszekerheid, de contractuele verplichtingen en de effecten op de rijksbegroting. Ik ben het SodM erg erkentelijk voor de adviezen, maar vervolgens overzie ik het geheel en neem ik mijn besluit waarover ik verantwoording afleg aan de Kamer. Dat misverstand wilde ik even ophelderen.

In 2013 hebben wij 39 miljard m³ aardgas gewonnen in het Groningenveld buiten het Loppersumgedeelte. Dat wordt voor de eerste twee jaar naar 42,5 miljard m³ gebracht en daarna gaat het terug naar 40 miljard m³. Welke effecten heeft dat voor dat gedeelte van het Groningenveld? Vlak voor de besluitvorming en als onderdeel van de stukken waarover de Kamer zich heeft uitgelaten, is een doorrekening door TNO gemaakt. De Kamer beschikt over de informatie over het effect op de bodemdaling. Ik heb verteld dat de effecten op de aardbevingsrisico's gering zijn. Wat er aan risico overblijft en hoe je daarmee moet omgaan, is een kwestie waarover de deskundigen zeer van mening verschillen. Dat kan niet zo blijven. Daarom brengen wij in de aanloop naar een nieuw winningsplan de komende tweeënhalve jaar de verschillende deskundigen bij elkaar en zorgen wij ervoor dat er een breed gedragen risicobeleid komt. Naar aanleiding daarvan kunnen wij voor de vervolperiode redelijke maatregelen uitvoeren. Het SodM heeft hierover gisteren in een hoorzitting een opmerking gemaakt. Ik vind die interessant, vooral als die in een advies aan mij wordt gegoten. Ik zal die goed bestuderen en bekijken welke beslissing ik naar aanleiding van dat advies moet nemen.

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA): Als de Minister naar het advies gaat kijken, krijgen wij graag een afschrift van wat de Minister vindt.

Minister **Kamp**: Het lijkt me logisch dat ik de Kamer daarover informeer. Ik zal dat doen.

De heer **Jan Vos** (PvdA): Er is onduidelijkheid over de vraag wat het SodM precies extra wil. Ik weet nergens van, behalve dat ik op Radio 1 dat bericht hoorde, en wil graag weten hoe het in elkaar zit. Ik kan natuurlijk zelf het SodM gaan bellen.

Minister **Kamp**: Het lijkt mij het beste dat ik op een ordentelijke manier op de adviezen van het SodM reageer. De ene keer lees ik een interview in Het Financieele Dagblad, de andere keer hoor ik een uitspraak bij een hoorzitting. Het SodM is mijn adviseur en eraan gehouden om adviezen aan mij voor te leggen op een nette manier, volgens de procedures en regels. Ik zal het advies zeker serieus nemen en erop reageren en de Kamer daarover informeren.

De heer **Paulus Jansen** (SP): Twee weken geleden hebben wij tijdens het debat over de gaswinning vastgesteld dat de reacties urgent zijn. Ik heb gevraagd of de Minister bereid is om frequent te rapporteren over wat er gebeurt totdat de machine op stoom is gekomen. Daarna kan die frequentie weer omlaag. Zo hebben wij in ieder geval in de aanloop zicht op het tempo.

Minister **Kamp**: Dat lijkt mij logisch. Er is besluitvorming over de gaswinning geweest en die is in de Kamer behandeld. Ik moet de Kamer daarover informeren. Ik heb daarover al het nodige gezegd bij de behandeling, maar het lijkt mij goed als ik binnenkort in een brief een overzicht geef van de frequentie waarin ik dat wil doen. De heer Jansen zegt dat dit in het begin wat vaker moet, zodat de Kamer kan zien of de zaak goed op stoom komt, en dat het daarna minder frequent kan. Ik zal mijn gedachten hierover op papier zetten en aan de Kamer sturen. Voorzitter. Er werd gevraagd wat er gebeurt als DELTA, het geïntegreerde energiebedrijf in Zeeland, verkocht wordt en wat er gebeurt als de kerncentrale als geheel of apart onderdeel verkocht wordt. Ik denk niet dat het zinvol is als ik daarover speculeer. Er kan van alles gebeuren rond de twee energiebedrijven die nog niet gesplitst zijn. Er moet nog een definitieve uitspraak over gedaan worden. Als die gedaan is, moet de wet worden nageleefd en zullen bedrijven daarop reageren. Ik zal de Kamer dan informeren en de kerncentrale daarbij betrekken.

De heer Jansen zegt dat er klanten zijn die veel te veel voor vastrecht betalen en dat er een maximum voor het vastrecht in het modelcontract moet worden opgenomen waaraan energieleveranciers zich moeten houden. Ik weet niet of wij dat moeten doen. Ik denk eigenlijk van niet. Het vastrecht maakt ongeveer 6% uit van de totale energierekening die de huishoudens krijgen. Het gaat dus om een heel klein onderdeel. Wij hebben een markt voor energie gecreëerd waarin sprake is van grote concurrentie. Ieder jaar stapt zo'n 13% van de mensen over van de ene leverancier naar de andere. Als een leverancier te veel vastrecht berekent, zal de klant om die reden naar een ander kunnen gaan. Het is goed dat wij de markt kansen bieden en dat partijen zelf bekijken hoe zij de mix van het vastrecht en de overige bedragen maken. Ik wil daarin niet ingrijpen, juist omdat die markt goed werkt. Ik houd in de gaten hoe het vastrecht zich ontwikkelt. Volgens mij doen er zich op dit moment geen excessen voor en werkt de markt nog steeds goed. Als ik andere conclusies trek, laat ik die de Kamer horen.

De heer **Paulus Jansen** (SP): Ik heb nog geen antwoord gekregen over het energie-efficiencyconvenant, het MEE-convenant.

Minister **Kamp**: Wij hebben twee grote evaluatieonderzoeken gedaan naar de regelingen voor het zich laten inzetten van bedrijven voor energiebesparing. Een van die regelingen is de Meerjarenafspraken energie-efficiency 2001–2020 (MJA3), het derde convenant dat wij hebben afgesloten. MJA1 is geloof ik al in de jaren negentig afgesloten. Daarna kwam MJA2 en nu hebben wij MJA3 voor de niet ETS-bedrijven. Voor de ETS-bedrijven hebben wij een ander convenant dat gericht is op energiebesparing: de MEE. Wij hebben een evaluatie gemaakt en op grond daarvan bekijken wij welke nuttige verbeteringen mogelijk zijn. Als ze passen in het energieakkoord betekent dat een energiebesparing van 1,5% per jaar van 100 petajoule. Er zijn allerlei dingen waarmee wij de energie-intensieve bedrijven tegemoetkomen, maar wij willen ook dat ze presteren op het terrein van energiebesparing. Op grond van de evaluatie bekijk ik op welke wijze ik de een-op-eenafspraken met de grote bedrijven kan maken. Ik heb in een vorig algemeen overleg het voorbeeld genoemd van een bedrijf in Noord-Brabant dat in zijn eentje meer elektriciteit gebruikt dan de gehele stad Eindhoven. Het is dus van belang dat wij met

dit soort bedrijven afspraken maken. De evaluatie van de MEE betrek ik daarbij. Het wordt minder vrijblijvend en de afspraken worden zodanig dat er door de bedrijven substantieel en evenredig bijgedragen wordt aan het realiseren van onze ambities voor energie-efficiency.

De heer Leegte deed uitspraken over de maakindustrie. Ik ben het daarmee eens. Zijn enthousiasme over de maakindustrie deel ik zeer. De heer Leegte sprak over de kosten die gemaakt worden om windmolens na hun levensduur weer op te ruimen. Daarvoor zijn verschillende mogelijkheden. Een mogelijkheid is dat de overheid afspraken maakt over het opruimen van de windmolens met degene die wij subsidie geven. Een andere mogelijkheid is dat de gemeenten bij het verlenen van een vergunning voorwaarden stellen voor het opruimen. Er zijn ook nog andere mogelijkheden en in totaal zijn er voldoende. Het gaat erom dat we ervoor zorgen dat de mogelijkheden benut worden. Het lijkt mij heel goed om in beeld te brengen in hoeverre dat gebeurt. Dat zullen wij ook doen en ik zal de Kamer daarover informeren.

De heer Leegte sprak ook over de 25 windmolens die in het Reichswald tussen Nijmegen en Kleef worden geplaatst. Wij zijn heel druk met allerlei windmolens in Nederland, maar de Duitsers hebben er zeker evenzoveel. De Duitsers worden met de gevolgen van de windmolens geconfronteerd. De enorme subsidies voor windmolens en zonne-energie worden allemaal op de energieverbruiker afgewenteld. Het gevolg daarvan is dat de prijzen voor alle afnemers van elektriciteit in Duitsland, zoals industriële bedrijven, mkb en private burgers, met uitzondering van energie-intensieve bedrijven, 20% tot 40% hoger liggen dan in Nederland. Daarover is in Duitsland veel gaande. Bovendien hebben ze de windmolens op het land, met name in Nedersachsen en Nordrhein-Westfalen, breed verspreid en daar zijn ook veel reacties op. Het is aan Duitsland om dat verder op te lossen. In Nederland is er ook het nodige te doen rond wind dichtbij de kust, op zee en op land. Dat is ons ding en daarmee moeten wij aan de gang. De heer Leegte zei dat een paar grote projecten dichtbij de grens zijn waarover je met elkaar als goede burens zou moeten praten. Dat lijkt mij niet verkeerd. Als die grote projecten zich voordoen, bekijk ik hoe wij daarover in normale verhoudingen met onze burens afspraken kunnen maken. Ik zal het project dat de heer Leegte noemde de aandacht geven die hij vraagt, zonder dat ik in de verantwoordelijkheid van de Duitsers wil treden of die wil overnemen.

De heer **Leegte** (VVD): Misschien ben ik onduidelijk geweest in mijn vraag over de killer-app. Deze biedt een mogelijkheid aan consumenten die zo'n app en zonnepanelen hebben om stroom te leveren tegen de werkelijke kosten van dat moment. Als die kosten overdag laag zijn, kunnen zij voor iets anders kiezen en bufferen in hun huis. Als de kosten hoog zijn, kunnen zij verkopen. Dit is een ingewikkelde vraag. Kan de Minister hierover met een brief komen, zodat wij dit bij de begrotingsbehandeling van 2015 uitgebreider kunnen bespreken? Dan weten wij meer over de uitrol van zonne-energie en de kansen en bedreigingen die daarmee samenhangen.

Minister **Kamp**: Ik heb al veel toegezegd. Bij de ambitie van de heer Leegte komt nogal wat kijken. In de eerste plaats moet je een slimme meter hebben, in de tweede plaats moeten de administratieve processen van de energiebedrijven dit mogelijk maken en in de derde plaats moet het individu als afnemer en klant die mogelijkheden thuis hebben. Als ik een elektrische auto heb, heb ik meer mogelijkheden om elektriciteit op te slaan dan als ik een auto met benzinemotor heb. Als ik een warmtepomp heb, kan ik daar ook mee spelen. Het is nogal wat om dat allemaal op gang te brengen. Wij zijn nu bezig met die slimme meters. Het vervolg daarop heb ik aangegeven, maar ik vind het geen goed idee om toe te zeggen dat ik hierover voor de begroting met een brief kom. Ik laat het bij

de toezegging dat ik er aandacht aan zal geven en mij op een geschikt moment hierover tot de Kamer wendt.

Voorzitter. Mevrouw Van Tongeren stelde een vraag over de windcoöperatie. Daarop kan ik zo gauw geen antwoord geven. Ik kom er in de tweede termijn op terug. Zij sprak ook over het lage btw-tarief dat geldt voor arbeid in de bouwsector. Daar is geen misverstand over: dat tarief is verlengd. De communicatie van de regering en de Belastingdienst is daar helder over geweest. Mocht er nog ergens een website zijn waarop verkeerde informatie staat, dan corrigeren wij die graag. Ik houd mij aanbevolen voor die informatie.

Mevrouw Van Tongeren sprak over onconventionele gaswinning en schaliegas. Ik durf het niet aan om daar nu nog over te beginnen, dus ik laat dat even liggen. Misschien vergeet mevrouw Van Tongeren het wel in haar tweede termijn.

De **voorzitter**: Ik stel voor dat wij in de tweede termijn anderhalve minuut spreektijd hanteren.

De heer **Paulus Jansen** (SP): Voorzitter. Kan de Minister nog iets nauwkeuriger zijn over de termijn waarop hij rapporteert over het schadefonds in Zuid-Limburg en de verjaringstermijn? Als hij dit over een maand of drie doet, kunnen wij een motie hierover vermijden. De Minister neemt een opmerkelijke houding aan tegenover geothermie. Een ruime Kamermeerderheid zegt: ga nou op zijn minst een beetje oefenen met wat je kunt doen. Het gaat niet om subsidie, maar om rendabele investeringen. Er ligt van mij een aangehouden motie die ik twee keer opnieuw heb aangehouden. Ik begin aan het eind van mijn Latijn te raken. Ik doe de Minister een laatste oproep om op dit punt wat te doen.

In de eerste termijn stelde ik een vraag over het tarief van de meetdienst voor de gas- en elektriciteitsmeters. Ik heb hierover met een vroegere Minister, die inmiddels directeur is van het IAEA, een discussie gehad. Er werd opgepot, omdat in de toekomst de slimme meters werden uitgerold. Die pot klotst inmiddels tegen het plafond. Is de Minister bereid om de ACM erop te zetten, zodat helder wordt wat er met het geld is gebeurd en of de tarieven omlaag kunnen? De SP-fractie is van mening dat de tarieven op dit moment veel te hoog zijn.

Ik denk dat ik met een motie moet komen over het vastrecht op de levering van energie en gas. De Minister kan volgens mij goed rekenen. Stel dat het vastrecht voor gas en elektriciteit € 60 per jaar is – dat is de onderkant – dan kom je uit op een bedrag van 420 miljoen euro van alleen al de huishoudens voor het recht om door een callcenter afgepoeierd te worden en een incassobureau op je afgestuurd te krijgen als je je rekening niet betaalt. Ik vind dat een merkwaardige situatie. Ik overweeg echt een motie.

Wij wachten de notitie over stadsverwarming af. Wat betreft het MEE-convenant heb ik naar aanleiding van de evaluatie van KPMG een concrete suggestie gedaan om het effect van uitval en vertraging van maatregelen te verwerken in 10% extra ambitie om daarmee weer op 100% uit te komen.

Minister **Kamp**: Dat laatste punt begreep ik niet helemaal.

De heer **Paulus Jansen** (SP): KPMG heeft in de evaluatie van de vorige periode geconstateerd dat in de praktijk 93% van het MEE-convenant is uitgevoerd. Mijn instelling is dat je dan de lat hoger moet leggen om op 100% uit te komen. Is de Minister dat met mij eens?

De **voorzitter**: U sprak over een motie en vroeg daarmee een VAO aan. Omdat het geen spoed heeft, stel ik voor om dit VAO na het reces te plannen.

De heer **Paulus Jansen** (SP): Als de Minister in zijn tweede termijn met een toezegging komt, zal ik die motie heroverwegen.

De heer **Leegte** (VVD): Voorzitter. Zoals ik al zei, hebben wij het vandaag niet over het doen van andere dingen, maar bekijken wij of de dingen goed gaan. De antwoorden van de Minister geven ruimte om ook over energie in den brede te praten. Wij spreken meestal over elektriciteit, een belangrijke deelverzameling, maar uiteindelijk levert elektriciteit niets tastbaars op. Wij hebben koolwaterstofatomen nodig om naar een nieuwe economie te groeien. Daarmee maken wij immers nieuwe dingen als verven, iPads, elektrische auto's en dergelijke. Daarvoor hebben wij die maakindustrie nodig die de Minister en ik zo steunen. Het is daarom goed dat Europa stuurt op één CO₂-doelstelling en vervolgens bekijkt hoe de industrie in de breedte zoekt naar de beste oplossingen. Dat zeggende, realiseer ik mij dat de Minister hier al om 18.00 uur zat en nog niet gegeten heeft. Ik vind dat een prestatie, want ik zou dat niet kunnen. Wij komen later nog te spreken over de killer-app en de mogelijkheden voor het leveren van stroom op bepaalde tijden. Ik zal dit uitwerken in een nieuw thema voor de transitie.

Mevrouw **Agnes Mulder** (CDA): Voorzitter. De CDA-fractie is teleurgesteld over de reactie van de Minister over Zuid-Limburg. Wij zien mogelijkheden voor het Waarborgfonds en om ervoor te kiezen de verjarings-termijn niet op deze manier toe te passen. De Minister is er helder in geweest dat hij daar anders over denkt. Hij is bezig met een schadefonds. Misschien kan hij aangeven op welke termijn dat schadefonds daadwerkelijk gaat functioneren. Over het Waarborgfonds zou je nu al besluiten kunnen nemen en die kunnen toepassen. De mensen wachten al zolang. Het CDA vindt het niet goed dat de mensen die zo veel last hebben en zich zorgen maken, zich door de overheid gemangeld voelen. Die zou betrouwbaar moeten zijn. Misschien kan de Minister ingaan op de verlenging van de verjaringstermijn. Als de CDA-fractie met diens antwoord niet verder kan, overweegt zij een motie. Wij zien de reactie op het advies van het SodM tegemoet. Het is goed dat wij verder worden geïnformeerd over de voortgang rondom DELTA. Wat betreft Wind op Land heeft de Minister aan Drenthe ruimte gegeven om de laatste 35 MW in te vullen. Het is goed om te horen dat het de Minister gaat om het einddoel, het totale aantal MW.

De heer **Jan Vos** (PvdA): Voorzitter. Volgens mij is de vraag over de routekaart voor Wind op Zee blijven liggen. Ik heb duidelijk willen maken dat in de onderzoeken naar EBN de brede, groene en duurzame energie-agenda meegenomen moet worden. Wat mij betreft moet een bedrijf de vrijheid krijgen om mee te groeien met de markt. Dat geldt niet alleen voor geothermie, maar ook voor de brede energierevolutie. Zeeland is hard geraakt. Krimpregio's hebben het lastig en Zeeland heeft Zalco en Thermphos al verloren. DELTA heeft het moeilijk. De splitsing, die wij in vergelijking tot andere landen vrij rigoureuus hebben doorgevoerd, betekent voor DELTA veel. Ik begrijp dat de Minister niet vooruit wil lopen, maar vraag hem om in het achterhoofd te houden dat er veel speelt. Wij hebben laatst op een prachtige avond alle bestuurders uit Zeeland op bezoek gehad en mij is dat toen duidelijk geworden. Daar is aandacht voor gevraagd. Dat was terecht en ik vraag graag de aandacht van de Minister daarvoor. Ik bedank de Minister voor de toezegging voor de toelichting over de gaswinning in Groningen. Wanneer kunnen wij die tegemoet zien?

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Voorzitter. Ik heb nog een vraag openstaan over de data voor de diepe geothermie. Als iets de toekomst is, zijn het onze jongens en meisjes op de tu's. Er wordt op de TU Delft een

specifieke regeling voor de kerncentrale gemaakt. Ik roep de Minister op om ook te kijken naar het aardwarmteonderzoeksproject. Volgens mij staat in de statuten van EBN dat het zich ook met geothermie kan bezighouden, maar dat daarvoor toestemming van de Minister vereist is. Ik stelde de vraag over schaliegas overigens mede namens mijn collega van de ChristenUnie, Dik-Faber. Zij ligt met griep in bed, dus is op dit moment zeker niet ongedurig. Ik heb eerder mondeling gevraagd of GasTerra Gronings gas met korting aan de Italianen verkoopt. Ik had daar een link bij gedaan van de Nasdaq waaruit dat blijkt. Wij lazen in de krant dat er voor 2013 een meevaller van 8 miljoen euro is via GasTerra. Kan de Minister garanderen dat wij in 2014 geen soortgelijke meevallers krijgen die ten koste gaan van meer winning in Groningen?

Ik heb bij de Minister en ook bij de Staatssecretaris eerder aandacht gevraagd voor de koolstofbubbel. Het plan was om in kaart te brengen wat het probleem is. Energiebedrijven en energieproducerende landen rekenen zich rijk doordat de fossiele voorraden ongelimiteerd op de balansen van de bedrijven staan, terwijl wij die voorraden niet in hun geheel kunnen opstoken. Ik begreep dat Staatssecretaris Mansveld zelfs Clingendael op het oog had om het in kaart te brengen. Ik ben benieuwd naar de stand van zaken.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Voorzitter. Ik had gevraagd waar wij staan met de 100 petajoule aan energiebesparing. 22 daarvan is ingevuld, maar hoe staat het met de rest? Wat betreft de vraag over de routekaart voor Wind op Zee sluit ik mij graag aan bij de vraag van de PvdA. Ik had ook een vraag gesteld over het inkopen van echte groene energie door het Rijk. Daarover heb ik een keer een mondelinge vraag gesteld en Minister Blok antwoordde toen dat hij zich daarvoor zou gaan inspannen en met een brief zou komen. Wanneer komt die kabinetsbrief? Ik heb gevraagd naar de reactie van de Minister op de geluiden uit Drenthe en Friesland over mogelijke schade. Het is fijn als de Minister bij de verschillende brieven aangeeft wanneer wij die ongeveer kunnen verwachten.

Minister **Kamp**: Voorzitter. Mevrouw Van Veldhoven vroeg naar het duurzaam inkopen van groene energie. Dat is niet zo netjes van haar. Zij verwees naar een brief van Minister Blok, het is de beleidsverantwoordelijkheid van de Staatssecretaris van I en M en dan mag ik de vragen beantwoorden. Dat lijkt mij niet goed. Misschien kan mevrouw Van Veldhoven een reactie aan Staatssecretaris Mansveld vragen.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Ik hoor altijd dat het kabinet met één mond spreekt. Dit ligt zo op het terrein van deze Minister dat ik dacht dat hij daarover vast geraadpleegd was. Ik vroeg alleen wanneer wij die brief kunnen verwachten en niet naar een inhoudelijk antwoord. Als de Minister dat antwoord niet heeft, stel ik de vraag graag aan een van zijn collega's.

Minister **Kamp**: Voorzitter. Ik zal niet herhalen wat ik al heb gezegd over het schadefonds voor Limburg. In mei kom ik echter met een brief over de besproken aspecten, inclusief de vragen of ik de mogelijkheid zie om met dit schadefonds te komen, hoe dit gaat gebeuren en hoe ik de drie kwesties die spelen erbij zal betrekken.

Ik zei dat het onderzoek naar het gasgebouw en EBN voor de zomer bij de Kamer komt. Ik moet echter de opdracht nog precies formuleren en vaststellen en daarna moet men ermee aan de gang. Ik zal ervoor zorgen dat de informatie kort na het zomerreces bij de Kamer is.

Er is opnieuw gesproken over EBN. Mevrouw Van Tongeren las voor uit de bepalingen waarin zou staan dat EBN met toestemming van de Minister mag investeren in geothermieprojecten. Dat kan daar best in staan, maar ik ben niet van plan om die toestemming te geven. Ik ben van plan om het onderzoek af te wachten en dan te bekijken wat ik met EBN

en met de andere opzet in het gasgebouw ga doen. Ik ga ook bekijken welke rol EBN moet krijgen indien je het gasgebouw wel in stand laat en wat het in de nieuwe situatie zou kunnen gaan doen.

Mevrouw Tongeren vroeg naar de seismische data. Zij zei dat het gaat om ruwe data die Shell en andere ter beschikking hebben en die goed gebruikt kunnen worden voor de geothermie. Ik vind dat een interessant punt. Ik zal met Nederlandse Olie en Gas Exploratie en Productie Associatie (NOGEPa), de koepel van bedrijven die daarover gaat, in overleg treden en bekijken hoe het met die informatie zit en hoe wij ervoor kunnen zorgen dat die zo veel mogelijk maatschappelijk nut heeft. In algemene zin vind ik dat data in het bezit van de overheid voor iedereen beschikbaar moeten komen. Zijn data in het bezit van particuliere bedrijven, dan kan ik hun dat niet voorschrijven, maar er wel met hen over spreken. Ik zal bezien op welke manier ik hierbij iets positiefs kan betekenen.

De heer Jansen zei dat ik druk moet zetten op de maatregelen in het energieakkoord, vooral wat betreft de energiebesparing. Hij zei dat als de ervaring is dat je op 93% uitkomt als je 100% wilt halen, je op 110% moet gaan zitten. Wij hebben het MEE-convenant net als het MJA3-convenant geëvalueerd. Ik ben van mening dat wij de bedrijven gemotiveerd moeten houden om in de geest van het regeerakkoord hun bijdrage aan energiebesparing te leveren. De convenanten zijn tot dusver te vrijblijvend en moeten, gelet op de ambities in de nieuwe situatie, verplichtender worden. In welke vorm wij dat precies gieten, moet ik bekijken. Ik denk dat het in ieder geval noodzakelijk is om een-op-eenafspraken met bedrijven te maken. Ik zal bekijken hoe wij de doelstelling kunnen realiseren. De aanbeveling van de heer Jansen neem ik daarbij graag mee.

De heer Vos vroeg naar de routekaart voor Wind op Zee. Ik wil niet de suggestie wekken dat het allemaal heel gemakkelijk is wat er bij Wind op Zee gebeurt. Er is een aparte wet nodig om ervoor te zorgen dat de windmolens op een geordende manier tot stand komen. Er moet nogal wat besloten worden over de verbinding van de parken op zee naar het land. Hoe doe je dat, moet je daar een netwerk voor aanleggen en welke voorzieningen heb je nodig om dat goed te laten functioneren? Dat is ingewikkelde materie waaraan wij op het ministerie momenteel heel hard werken. Ik moet nog voor de zomer met een conceptwetsvoorstel komen, omdat het wetsvoorstel op 1 januari 2015 in werking moet treden. Anders kan ik de ambities voor Wind op Zee niet tijdig realiseren. Ik was van plan om de routekaart in de toelichting mee te nemen, maar ik realiseer mij dat ik heb gezegd dat ik die eerder zou geven. Ik zal bekijken of ik vooruitlopend op het wetsvoorstel duidelijkheid aan de Kamer kan geven over wat moet worden gedaan met betrekking tot Wind op Zee en in welke volgorde en tempo wij dit willen realiseren. De Kamer krijgt die informatie uiterlijk bij het wetsvoorstel dat voor de zomer naar de Kamer wordt gestuurd.

Mevrouw Van Tongeren vroeg naar de vergunningen voor de koolwaterstoffen. Ze noemde ook schaliegas en fracken. Laat ik duidelijk zeggen hoe het zit. Ik heb een stop gezet op alles wat betreft schaliegas, omdat ik op grond van de proefboringen wil beslissen of het zin heeft om te bekijken of winning overwogen kan worden. Voordat ik over proefboringen beslis, wil ik de geschikte locaties zelf in beeld brengen en niet afwachten waar aanvragers mee komen. Wij doen dat bij de structuurvisie. De Kamer heeft daarmee ingestemd. Ik heb aangegeven welke termijn ik daarvoor nodig heb en hoe ik dat wil gaan doen. In de tussentijd doe ik niets wat daarmee in strijd is. Ik heb de zaak bevroren en houd mij nu bezig met de structuurvisie. Voor de conventionele gaswinning worden al sinds jaar en dag op kleine schaal frackingtechnieken gebruikt. Daarover wordt helemaal niet geheimzinnig gedaan. Als dat gebeurt, publiceert de NAM over de plekken waar en op welke manier dat gebeurt en wat daarmee samenhangt. Wij gaan daar bij de conventionele gaswinning op dezelfde manier mee door.

Bij de schaliegaswinning doen wij het zoals ik net heb aangegeven. Ik heb die afspraken met de Kamer gemaakt en daaraan zal ik mij houden.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Als er op beperkte schaal toch gefrackt wordt, komt er dan een monitoringprogramma voor de methaanuitstoot en de waterkwaliteit?

Minister **Kamp**: Dat weet ik niet. Ik weet niet of er een probleem is met de methaanuitstoot. Ik denk dat dit allemaal gecontroleerd gebeurt. Het is de corebusiness van de NAM om koolwaterstoffen niet de lucht in te laten vliegen maar op te vangen. Als je frackt en als gevolg daarvan gas wint, lijkt het mij heel raar dat je methaan uitstoot. Als daar een probleem is, zal ik dat de Kamer melden. Als de Kamer niks hoort, is er niks bijzonders aan de hand.

De heer Jansen en ik verschillen van mening over het vastrecht. Ik heb verteld hoe beperkt het belang van dat vastrecht is; het gaat maar om 6% van de totale energierekening die een huishouden krijgt. Er is een concurrerende markt waardoor bedrijven van alles bedenken om de klanten van elkaar weg te halen en de klanten de hoogte van de tarieven nauwgezet in de gaten houden. Er zijn ook allerlei instanties die de prijzen vergelijken. Ik denk dat marktwerking daarvoor het allerbeste is. Ik geloof dat wij die markt zijn gang kunnen laten gaan. Dat hebben wij zo georganiseerd en dat blijkt goed te werken.

De heer Jansen zegt dat het geld voor de meettarieven tegen de plinten opklotst. Het is fijn dat dat een keer gebeurt, want wij maken het wel anders mee. In dit geval is er een ministeriële regeling die de ACM de bevoegdheid geeft om in te grijpen. De ACM kan met margebesluiten komen en op grond van de ministeriële regeling een maximum instellen als dat nodig is. De ACM is daarmee begonnen en is van plan om de komende maanden op dit punt margebesluiten te nemen. Wij zullen zien of dit ook naar de zin van de heer Jansen uitpakt.

Ik denk niet dat ik alle vragen van mevrouw Van Veldhoven heb beantwoord, maar ik denk ook niet dat ik dat ooit zal meemaken. Ik heb mijn best gedaan.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Ik heb nog drie vragen openstaan. Een gaat over de brief inzake het uitstel, die wij net gekregen hebben. Wij hebben vier vragen gesteld die tot twee keer zijn doorgeleid naar de Minister. De Minister zei al dat hij ze misschien liever niet beantwoordt. De Minister wil pas in april antwoord geven over de compensatieregeling. Ik vind dat een beetje laat. Ondertussen is de Minister met de relevante partijen aan het praten, maar niet met de 8 schaliegasvrije provincies, de 138 schaliegasvrije gemeenten of de Kamer.

Minister **Kamp**: Ik ben niet van plan om met 8 schaliegasvrije provincies en 138 schaliegasvrije gemeenten te gaan praten. Ik ben van plan om ervoor te zorgen dat degenen die een vergunning hebben aangevraagd of hebben gekregen, begrijpen dat ik de gehele zaak wil bevriezen. Als u niks van mij hoort, wordt dat zo uitgevoerd.

Mevrouw **Van Veldhoven** (D66): Ik heb tweemaal de vraag gesteld hoe de Minister omgaat met de geluiden uit Drenthe en Friesland over schade.

Minister **Kamp**: Een gevolg van datgene wat over Groningen is besproken, is dat de gouverneur van Limburg zich in de discussie mengde en daarna ook de commissarissen van de Koning in Friesland en Drenthe. Ik vind dat erg interessant, maar wij hebben te maken met de aardbevingsproblematiek in Groningen. Ik weet niet van aardbevingen in Friesland. Ik weet wel dat er in Friesland sprake is van een geringe bodemdaling. Dat heeft geen andere effecten, behalve mogelijk voor de

dijken. Als dat het geval is, zijn de extra kosten die daarvoor gemaakt worden voor rekening van het Rijk, althans voor degene die dit veroorzaakt. Dat is de afspraak. Voor Friesland is dit dus geregeld. Mocht er iets in Drenthe zijn wat een gevolg is van aardgaswinning in Groningen, dan geldt hetzelfde als voor Groningen. Indien er als gevolg van aardgaswinning schade wordt veroorzaakt, moet die schade worden vergoed. Over Limburg hebben wij het al gehad.

De heer **Paulus Jansen** (SP): Ik vraag een VAO aan over het vastrecht op het leveren van gas en elektriciteit. Daar denken de Minister en ik anders over. Op het punt van de mijnschade wacht ik de brief van de Minister af.

De **voorzitter**: Ik noteer een VAO. Dit zal plaatsvinden na het reces met als eerste spreker de heer Jansen. De volgende toezeggingen zijn gedaan:

- De Minister van Economische Zaken zal in mei 2014 de Kamer informeren over een nieuw op te richten fonds voor schrijnende gevallen van mijnbouwschade en tevens over het vraagstuk van verjaring.
- In het tweede kwartaal van 2014 ontvangt de Kamer een rapportage over de bevindingen en conclusies over problemen rond warmtelevering.
- De Kamer wordt met betrekking tot de energiecentrale op Bonaire geïnformeerd over de aanbevelingen die gedaan worden over governance en over het onderzoek door de landsadvocaat.
- De Kamer ontvangt een tussenrapportage over de realisatie van de taakstelling voor Wind op Land.
- De Kamer ontvangt kort na het zomerreces 2014 de resultaten van het onderzoek naar het gasgebouw en de rol van EBN.
- De Kamer wordt in april 2014 geïnformeerd over het onderzoek van de SER naar de oplossingen voor de sturing van de sluiting van de kolencentrales.
- De Kamer ontvangt een kabinetsreactie op het advies van het SoDM.
- De Kamer ontvangt een brief over de wijze waarop zij geïnformeerd gaat worden over de voortgang met betrekking tot de gaswinning in Groningen.
- De mogelijkheid voor het opruimen van windmolens wordt in kaart gebracht en de Kamer wordt hierover geïnformeerd.
- De Kamer wordt geïnformeerd over de voortgang inzake de problematiek van DELTA.
- De Kamer ontvangt uiterlijk voor de zomer informatie over de routekaart met betrekking tot Wind op Zee.

Minister **Kamp**: Wat betreft de toezegging over de voortgang van de gaswinning in Groningen zei ik dat het verstandig is om de voortgang van maatregelen die wij nemen, voor de Kamer in beeld te brengen. Ik zal aangeven hoe frequent wij dat gaan doen.

Wat betreft de windmolens heb ik gezegd dat ik de Kamer zal informeren of de huidige mogelijkheden voor het opruimen van oude windmolens naar behoren worden benut. Zodra er een uitspraak over de juridische procedure voor DELTA is gedaan en de bedrijven hebben bepaald op welke wijze zij aan de wet gaan voldoen, zal ik de Kamer op dat punt informeren.

De heer **Leegte** (VVD): De Minister heeft ook gezegd dat hij naar Duitsland gaat om als een goede buur te praten over de molens in het Reichswald. Dat is misschien geen toezegging, maar hij heeft dit gezegd.

Minister **Kamp**: Dat geldt niet alleen voor dat project. Wij moeten als goede burens met elkaar spreken over grote projecten aan de grens. Dit voorbeeld moet daarin zeker meegenomen worden.

Sluiting 21.03 uur.

Volledige agenda

- 1. Eindrapport Evaluatie Meerjarenafspraak Energie Efficiëntie (MEE)
Kamerstuk 30 196-221 – Brief regering d.d. 12-11-2013
Minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp*
- 2. Nazorg kolenwinning Zuid-Limburg
Kamerstuk 33 750-XIII-103 – Brief regering d.d. 14-11-2013
Minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp*
- 3. De hoge kosten van wind op zee
Schriftelijke vragen d.d. 21 oktober 2013
Tweede Kamerlid, R.W. Leegte*
- 4. Concurrentievermogen chemische industrie
Kamerstuk 32 637-95 – Brief regering d.d. 29-11-2013
Minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp*
- 5. Consultatie inzake Energielabel Richtlijn en aspecten van het Ecodesign
Richtlijn
Kamerstuk 22 112-1741 – Brief regering d.d. 29-11-2013
Minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp*
- 6. Windenergie in de provincie Drenthe
Kamerstuk 31 239-174 – Brief regering d.d. 7-1-2014
Minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp*
- 7. Corporate governance onderzoek Water- en Energiebedrijf Bonaire
Kamerstuk 33 750-XIII-107 – Brief regering d.d. 17-12-2013
Minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp*
- 8. Beoordeling stresstrapport Hoger Onderwijs Reactor (TUD) en
stresstrapport Hoogactief Afvalbewerking en Opslaggebouw (COVRA)
Kamerstuk 32 645-56 – Brief regering d.d. 20-12-2013
Minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp*
- 9. Reactie op de brief van de heer Le P. betreffende de doorrekening van
het energieakkoord
Brief regering d.d. 14-1-2014
Minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp*
- 10. Voortgangsrapportage energie uit hernieuwbare bronnen in Nederland
2011–2012 (Richtlijn 2009/28/EG)
Kamerstuk 32 357-36 Brief regering d.d. 20-1-2014
Minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp*
- 11. Het vastrecht van de productie- en leveringsbedrijven van energie
Schriftelijke vragen d.d. 6-1-2014
Tweede Kamerlid, P.F.C. Jansen (SP)*
- Het vastrecht van de productie- en leveringsbedrijven van energie
Schriftelijke vragen d.d. 3-12-2013
Tweede Kamerlid, P.F.C. Jansen (SP)*
- 12. De toepassing van de Warmtewet bij complexen met blokverwarming
Schriftelijke vragen d.d. 21-1-2014
Tweede Kamerlid, P.F.C. Jansen (SP)*

13. Besluitvorming over de Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming

Kamerstuk 32 645-58 Brief regering d.d. 24-1-2014

Minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp

14. Reactie op verzoek van de vaste commissie van Economische Zaken betreffende mogelijke gevolgen van het energieakkoord voor de warmtelevering in Geertruidenberg

Kamerstuk 29 023-151 Brief regering d.d. 13-2-2014

Minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp

15. Grote tariefsverhoging voor de gebonden klanten bij stadsverwarmingsnetten

Schriftelijke vragen d.d. 29-1-2014

Tweede Kamerlid, P.F.C. Jansen (SP)